

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ
Η' ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ
ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ Η'
Τετάρτη 12 Μαρτίου 2008

ΘΕΜΑΤΑ

ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1. Συζήτηση επί Διαδικαστικού θέματος, σελ. 139
2. Συζήτηση επί της Αναθεώρησης του Συντάγματος.
Έκτη ενότητα: Συζήτηση επί του άρθρου 88 παρ. 2 εδ. γ', δ' και ε', του άρθρου 90 παρ. 5, του άρθρου 95, του άρθρου 98 παρ. 1 εδ. β', του άρθρου 100, του άρθρου 115 παρ. 2 και του άρθρου 118 παρ. 5, (ΣΤ' Ενότητα) σελ. 139

ΟΜΙΛΗΤΕΣ

Α. Επί Διαδικαστικού θέματος:

ΚΑΝΤΑΡΤΖΗΣ Α., σελ. 139, 146

Β. Επί της Έκτης Ενότητας: άρθρο 88 παρ. 2 εδ. γ', δ' και ε', άρθρο 90 παρ. 5, άρθρο 95, άρθρο 98 παρ. 1 εδ. β', άρθρο 100, άρθρο 115 παρ. 2 και άρθρο 118 παρ. 5:

ΚΑΝΤΑΡΤΖΗΣ Α., σελ. 139, 150, 153

ΚΟΥΒΕΛΗΣ Φ., σελ. 152, 153

ΜΑΡΚΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ Χ., σελ. 150

ΜΠΕΝΑΚΗ-ΨΑΡΟΥΔΑ Α., σελ. 152, 153, 155, 157, 159, 160

ΜΠΟΥΓΑΣ Ι., σελ. 157

ΠΛΕΥΡΗΣ Α., σελ. 155

ΤΖΑΒΑΡΑΣ Κ., σελ. 159

ΤΖΟΥΚΑΛΗΣ Ν., σελ. 157

ΦΙΛΙΝΗ Α., σελ. 159

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α

ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗΣ

ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Η' ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ

ΙΒ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΣΥΝΟΔΟΣ Α'

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ Η'

Τετάρτη 12 Μαρτίου 2008

Αθήνα, σήμερα 12 Μαρτίου 2008, ημέρα Τετάρτη και ώρα 11.17' συνήλθε σε συνεδρίαση στην Αίθουσα 223 του Μεγάρου της Βουλής η Επιτροπή Αναθεώρησης του Συντάγματος υπό την προεδρία του Αντιπροέδρου αυτής κ. **ΑΧΙΛΛΕΑ ΚΑΝΤΑΡΤΖΗ**, με θέμα ημερήσιας διάταξης: επεξεργασία και εξέταση του άρθρου 88 παράγραφος 2 εδάφιο γ', δ' και ε', του άρθρου 90 παράγραφος 5, του άρθρου 95, του άρθρου 98 παράγραφος 1 εδάφιο β', του άρθρου 100, του άρθρου 115 παράγραφος 2 και του άρθρου 118 παράγραφος 5 του Συντάγματος (ΣΤ' Ενότητα).

Κατά τη συνεδρίαση παρόντες ήσαν οι Βουλευτές κ.κ. Αγοραστός Κωνσταντίνος, Τζαβάρας Κωνσταντίνος, Θαλασσινός Θαλασσινός, Καλλιώρας Ηλίας, Καραμάριος Αναστάσιος, Κεφαλογιάννης Εμμανουήλ, Μαρκογιαννάκης Χρήστος, Μητσotάκης Κυριάκος, Μπεκίρης Μιχαήλ, Μπενάκη – Ψαρούδα Άννα,

Μπούγας Ιωάννης, Μπούρας Αθανάσιος, Παπακώστα – Σιδηροπούλου Κατερίνα, Πατριανάκου Φεβρωνία, Τραγάκης Ιωάννης, Τρυφωνίδης Γεώργιος, Κανταρτζής Αχιλλέας, Κουβέλης Φώτιος, Τσούκαλης Νικόλαος και Πλεύρης Αθανάσιος.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Αχιλλέας Κανταρτζής): Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, αρχίζει η συνεδρίαση.

Σας έχει ήδη διανεμηθεί από το γραφείο της Προέδρου της Επιτροπής κ. Άννας Μπενάκη- Ψαρούδα το σχέδιο διατύπωσης των αναθεωρητέων διατάξεων που περιλαμβάνονται στην ΣΤ' Ενότητα.

(Στο σημείο αυτό ο Αντιπρόεδρος της Επιτροπής κ. Αχιλλέας Κανταρτζής καταθέτει για τα Πρακτικά το σχέδιο διατύπωσης των αναθεωρητέων διατάξεων που περιλαμβάνονται στην ΣΤ' Ενότητα, το οποίο έχει ως εξής:

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Αχιλλέας Κανταρτζής): Έχει κάνει πρόταση και ο κ. Ιωάννης Μπούγας από τη Νέα Δημοκρατία για την αναθεώρηση των διατάξεων που συζητάμε στη ΣΤ' Ενότητα, την οποία καταθέτω στα Πρακτικά.

(Στο σημείο αυτό ο Αντιπρόεδρος της Επιτροπής κ. Αχιλλέας Κανταρτζής καταθέτει για τα Πρακτικά την πρόταση του κ. Μπούγα, η οποία έχει ως εξής:

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Αχιλλέας Κανταρτζής): Η κυρία Πρόεδρος βρίσκεται καθ' οδόν. Λόγω του κυκλοφοριακού προβλήματος θα έρθει με μια μικρή καθυστέρηση.

Ξεκινάμε με την εισήγηση του ειδικού εισηγητή της Νέας Δημοκρατίας κ. Χρήστου Μαρκογιαννάκη.

Ο κ. Μαρκογιαννάκης έχει το λόγο.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΡΚΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, συζητάμε σήμερα την προτεινόμενη αναθεώρηση των άρθρων του Συντάγματος που αναφέρεται στην μία εκ των τριών ανεξαρτήτων εξουσιών του κράτους: τη δικαιοσύνη. Ποιο είναι το ζητούμενο, πάντα πιστεύω, όταν συζητάμε οποιονδήποτε νόμο και προπάντων όταν συζητάμε αναθεώρηση διατάξεων του Συντάγματος που αφορούν τη δικαιοσύνη; Είναι η ορθή και ταχεία απονομή της. Ορθή, ταχεία απονομή της δικαιοσύνης, η οποία, παραφράζοντας τα των ρωμαίων, σαν την γυναίκα του Καίσαρος «δεν πρέπει μόνο να είναι τίμια, αλλά να φαίνεται και τίμια».

Στη συζήτηση που είχε γίνει στην προηγούμενη Επιτροπή Αναθεώρησης της περασμένης περιόδου κυρίως είχαμε περιτραφεί γύρω από την αναθεώρηση του άρθρου 90 και συγκεκριμένα της παραγράφου 5, που αφορά τη διαδικασία επιλογής της ηγεσίας της δικαιοσύνης και γύρω από το άρθρο 100 που αφορά την ίδρυση του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Όσον αφορά την ειδική της ηγεσίας της δικαιοσύνης, που η σχετική διαδικασία αναφέρεται στην παράγραφο 5 του άρθρου 90, ποιο είναι το πρόβλημα; Η εμπειρία του παρελθόντος μας έχει διδάξει ότι η εκτελεστική εξουσία έκανε συνήθως κατάχρηση της ευχέρειας, η οποία τις εδίδετο από το Σύνταγμα, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται τεράστια προβλήματα γύρω από την επιλογή της ηγεσίας.

Παρατηρείτο το φαινόμενο, κύριε Πρόεδρε και κύριοι συνάδελφοι, σε πάρα πολλές περιπτώσεις να παραγκωνίζονται άξιοι δικαστές, οι οποίοι είχαν μία λαμπρή πορεία, μία λαμπρή καριέρα, δικαστές οι οποίοι είχαν καθιερωθεί στη συνείδηση των συναδέλφων τους ως οι εν δυνάμει πρόεδροι ή αντιπρόεδροι των ανωτάτων δικαστηρίων και εν τέλει βλέπαμε να παραλείπονται, με αποτέλεσμα, εκτός από το δικαιολογημένο παράπονο, αυτών οι οποίοι παραλείπονταν, να δημιουργείται η αίσθηση ότι με τη συμπεριφορά της η εκτελεστική εξουσία ήθελε τρόπον τινά να ελέγξει τον τρόπο απονομής της δικαιοσύνης. Παρατηρούντο «βουτιές» απίστευτες, δηλαδή πολλές φορές είχαμε επιλογές προέδρων των ανωτάτων δικαστηρίων και φθάνανε στο νούμερο της επετηρίδος δεκαπέντε ή είκοσι και το χειρότερο από όλα, εκτός από την κατάφορη αδικία, ήταν ότι παρέμεναν επί σειρά ετών στην ηγεσία της δικαιοσύνης οι ίδιοι άνθρωποι, με όποιες παρενέργειες είχε αυτό το πρόβλημα. Δεν είναι πολύ μακριά από σήμερα που μιλάμε το φαινόμενο, δικαστής ανωτάτου δικαστηρίου να παραμένει σχεδόν δεκαπέντε χρόνια στην ηγεσία του. Δημιουργείται, λοιπόν, η δημιουργείται η εντύπωση ότι η εκτελεστική εξουσία ήθελε να ελέγξει τον τρόπο απονομής της δικαιοσύνης και αυτό ασφαλώς δεν είναι ό,τι καλύτερο σε μια κοινωνία, σε ένα λαό ο οποίος θέλει τη δικαιοσύνη ανεξάρτητη, θέλει τη δικαιοσύνη τίμια, θεωρεί πως είναι το αποκορύφιο κάθε αδικημένου.

Στην Αναθεώρηση του 2001 το μόνο το οποίο είχε επιτευχθεί εν τέλει ήταν ο περιορισμός στο χρόνο παραμονής στην ηγεσία των ανωτάτων δικαστηρίων και ο χρόνος αυτός είχε προσδιοριστεί στην τετραετία. Έτσι, σήμερα ο μόνος περιορισμός ο οποίος υπάρχει για ένα Υπουργικό Συμβούλιο το οποίο θέλει να επιλέξει την ηγεσία των ανωτάτων δικαστηρίων είναι να έχει υπηρετήσει στο ανώτατο δικαστήριο κάποιος δικαστής τουλάχιστον τρία χρόνια παλαιότερα, δύο χρόνια σήμερα και από εκεί και πέρα, οποιονδήποτε άλλος περιορισμός δεν υπάρχει. Με την προτεινόμενη αναθεώρηση του άρθρου 90 παράγραφος 5 αυτή η διακριτική ευχέρεια περιορίζεται δραστικά με τρεις παρεμβάσεις, οι οποίες γίνονται. Πρώτον, για να υπάρχει δυνατότητα επιλογής του οποιουδήποτε στη θέση του Προέδρου Ανωτάτου Δικαστηρίου, δηλαδή Προέδρου του Συμβουλίου Επικρατείας, Αρείου Πάγου ή Ελεγκτικού Συνεδρίου, θα πρέπει να κατέχει το βαθμό του αντιπρόεδρου. Αντί, λοιπόν, να έχουμε μία γκάμα κάποιων δεκάδων, περιοριζόμαστε μόνο στους αντι-

πρόεδρους, οι οποίοι είναι πολύ λιγότεροι. Έτσι, δεν έχει την ευχέρεια πλέον η εκτελεστική εξουσία να δημιουργεί τα προβλήματα, τα οποία δημιουργούντο στο παρελθόν.

Για τους αντιπρόεδρους που μέχρι τώρα δεν υπήρχε ο οποιονδήποτε περιορισμός: θα πρέπει ο αντιπρόεδρος να επιλέγεται από τους δέκα αρχαιότερους δικαστές. Ας υποθέσουμε δηλαδή ότι έχουμε να επιλέξουμε τρεις Αντιπρόεδρους του Αρείου Πάγου. Αυτοί θα επιλεγούν από τους δέκα αρχαιότερους Αρεοπαγίτες. Δεν μπορεί να πάει παρακάτω το Υπουργικό Συμβούλιο στον ενδέκατο ή τον δωδέκατο. Εάν τώρα, όπως προτείνεται από τη Νέα Δημοκρατία, οι υπό επιλογή είναι πλέον των τριών, τέσσερις ή πέντε, τότε μπορεί να φθάσει μέχρι τον τριπλάσιο αριθμό, δηλαδή μέχρι το δώδεκα, εάν είναι τέσσερις, μέχρι το δεκαπέντε, εάν είναι πέντε.

Έχουμε, λοιπόν, μία πολύ δραστική μείωση της διακριτικής ευχέρειας, με στόχο, ασφαλώς, να μην παρατηρούνται τα φαινόμενα του παρελθόντος. Και ένα τρίτο είναι ότι περιορίζεται ο χρόνος διάρκειας της θητείας. Μέχρι τώρα δεν υπήρχε ο οποιονδήποτε περιορισμός, με αποτέλεσμα να υπάρχει δυνατότητα παραμονής στη θέση του αντιπρόεδρου και της προεδρίας στα διάφορα τμήματα επί δεκαετία ή και περισσότερο, με τις εντεύθεν παρενέργειες. Περιορίζεται, λοιπόν, στα έξι χρόνια και με τη μεταβατική διάταξη, η οποία τίθεται όσον αφορά τους ήδη κατέχοντες το βαθμό του αντιπρόεδρου, κατά κάποιο τρόπο οι όποιες κακές σκέψεις περί διάθεσης εκπαρθύρωσης των ήδη υπηρετούντων στο βαθμό του αντιπρόεδρου φεύγουν.

(Στο σημείο αυτό την Προεδρική Έδρα καταλαμβάνει η Πρόεδρος της Επιτροπής κ. **ANNA ΜΠΕΝΑΚΗ-ΨΑΡΟΥΔΑ**)

Κυρία Πρόεδρε, αγαπητοί συνάδελφοι, οι θέσεις των κομμάτων της Αντιπολίτευσης πάνω στο συγκεκριμένο θέμα διαφέρουν. Όλοι αναγνωρίζουν ότι κάτι πρέπει να γίνει. Δεν μπορούμε να παραμεινουμε στο ίδιο καθεστώς, με δεδομένα τα προβλήματα του παρελθόντος. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. απουσιάζει. Να εκφράσω και εγώ τη λύπη μου, γιατί εσωκομματικά προβλήματα, του επέβαλαν να απουσιάζει από τη σημερινή διαδικασία. Το ΠΑ.ΣΟ.Κ. στην αναθεώρηση του 2001 είχε κάνει την πρόταση να έχουμε ένα ευρύ εκλεκτορικό σώμα, το οποίο θα επιλέγει τη δικαιοσύνη. Αυτή την πρόταση την εγκαταλείπει στην τωρινή διαδικασία και στην πρώτη φάση τουλάχιστον που ήταν παρόν και προέτεινε, η επιλογή να γίνεται με κάποια διαδικασία, η οποία αναφέρεται στη σχετική πρόταση, από τη Βουλή.

Η εκτίμηση είναι ότι αν ακολουθήσουμε αυτή τη διαδικασία, φοβάμαι πως θα μπορούμε σε μια «μακρά και πολιτικοποιημένη» διαδικασία, διότι εκτός από το ασφές της διατύπωσης της πρότασης, από κει και πέρα είναι δεδομένο ότι ο κάθε δικαστής θα υποστεί τη βάσανο της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας με ό,τι ήθελε προκύψει από μια τέτοια διαδικασία.

Τα κόμματα της Αριστεράς, Κ.Κ.Ε. και Συνασπισμός, μιλούν για ευρύ εκλεκτορικό σώμα, το οποίο δεν προσδιορίζεται, αλλά και που εν πάση περιπτώσει δε νομίζω ότι αποκλεισμένης της λαϊκής συμμετοχής, η οποία εκφράζεται από την πολιτική ηγεσία και από την εκτελεστική εξουσία, που σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να αποκλείεται, δεν είναι ο καλύτερος τρόπος.

Εάν δεν ψηφιστεί αυτό το οποίο προτείνει η Νέα Δημοκρατία, εάν δηλαδή πούμε «όχι» σ' αυτόν τον περιορισμό της διακριτικής ευχέρειας, τι θα συμβεί; Απλώς θα παραμεινουμε σ' αυτά τα οποία ισχύουν σήμερα που όλοι μας λέμε ότι κάτι πρέπει να αλλάξει. Πιστεύω ότι και αν ακόμη δεχτούμε ότι αυτό το οποίο προτείνεται από τη Νέα Δημοκρατία δεν είναι το τέλει ασφαλώς σε κάθε περίπτωση, είναι καλύτερο απ' αυτό που ισχύει μέχρι σήμερα. Ως εκ τούτου, αφού είναι καλύτερο, ένα βήμα εμπρός, αφού η διακριτική ευχέρεια της εκτελεστικής εξουσίας περιορίζεται. Η άποψή μου είναι ότι, έστω και γι' αυτή την πρόοδο, για την οποία δεν συμφωνούν τα κόμματα της Αντιπολίτευσης, Κ.Κ.Ε. και Συνασπισμός, που έχουν εκφράσει άποψη και είναι παρόντα, θα έπρεπε να προσχωρήσουν σ' αυτή την καλύτερη θέση, η οποία προτείνεται από τη Νέα Δημοκρατία.

Έρχομαι στο θέμα του συνταγματικού δικαστηρίου. Πριν απ' αυτό ή ήθελα να επαναλάβω και να επαναφέρω αυτό το οποίο είχα πει ως προσωπική άποψη, που την εκθέτω ως προσωπική άποψη και στην παρούσα φάση, σχετικά με το θέμα της επιλο-

γής του εισαγγελέως του Αρείου Πάγου. Μέχρι σήμερα ξέρουμε τι ισχύει. Υπάρχει δυνατότητα ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου να επιλέγεται είτε από αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου είτε και από αρεοπαγίτη. Η πρακτική είχε δείξει ότι είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις που επιλέγεται εισαγγελέας του Αρείου Πάγου εισαγγελικός λειτουργός. Οι μέχρι τώρα επιλογές που έχουν γίνει, δε νομίζω ότι έχουν καταδείξει πως υπολείπονται δυνατοτήτων και ικανοτήτων οι εισαγγελείς του Αρείου Πάγου που προέρχονται από το εισαγγελικό σώμα. Θα έλεγα το αντίθετο. Ότι οι εισαγγελείς του Αρείου Πάγου, οι οποίοι έχουν μείνει στην ιστορία είναι εκείνοι οι οποίοι προεχόντως, προέρχονται από τον εισαγγελικό κλάδο. Είναι ίσως ο μόνος κλάδος, είναι ίσως η μόνη υπηρεσία –ας μου επιτραπεί να χρησιμοποιήσω αυτή τη λέξη– όπου παρατηρείται το φαινόμενο, η ηγεσία της να προέρχεται από ένα άλλο κλάδο, από μια άλλη υπηρεσία.

Να έχετε υπόψη σας το εξής πράγμα: Κυρίως σήμερα ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου ασκεί διοίκηση και είναι καταληλότερος εκείνος, ο οποίος έχει περάσει μια δοκιμασία κάποιων δεκαετιών σ' ένα κλάδο. Οι εμπειρίες τις οποίες έχει αποκτήσει, είναι τέτοιες που του επιτρέπουν κατά καλύτερο τρόπο να ασκήσει τα καθήκοντά του. Πέραν όμως τούτου δεν μπορούμε να στερούμε από έναν νέο επιστήμονα ο οποίος θα επιλέξει να υπηρετήσει τον εισαγγελικό θεσμό, την ελπίδα ότι με μια καλή πορεία επιστημονική και δικαστική δεν θα έχει τη δυνατότητα να καθέξει τον θώκο του ανωτάτου εισαγγελικού λειτουργού. Αντίθετα, αν αυτό είναι προβλεπόμενο, όχι ως δυνατότητα αλλά ως βεβαιότητα, με την έννοια ότι εισαγγελικός λειτουργός είναι εκείνος ο οποίος εν τέλει θα γίνει και εισαγγελέας του Αρείου Πάγου και η ευγενής άμιλλα αναμφισβήτητα ενισχύεται, αλλά και η προσπάθεια του καθενός χωριστά να φανεί καλύτερος, να δείξει τον καλύτερο εαυτό του, πιστεύω ότι ενισχύεται.

Έρχομαι τώρα στο θέμα του συνταγματικού δικαστηρίου. Εγώ ειλικρινά, δεν μπορώ να καταλάβω για ποιο λόγο υπάρχει η άρνηση εκ μέρους των υπολοίπων κομμάτων για το θεσμό του συνταγματικού δικαστηρίου. Και δεν μπορώ να το καταλάβω, όχι αν θέλετε διότι στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες με την άλφα ή τη βήτα μορφή ισχύει το συνταγματικό δικαστήριο, αλλά για έναν άλλο λόγο. Όπως σήμερα ισχύει ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, μόνο προβλήματα δημιουργεί. Αντίθετα, με την προτεινόμενη τροποποίηση του Συντάγματος και τη θέσπιση του συνταγματικού δικαστηρίου, ό,τι θετικό ισχύει σήμερα με τον διάχυτο έλεγχο, το κρατάμε. Και ό,τι αρνητικό υπάρχει το αποβάλλουμε, καθιερώνοντας έτσι ένα μικτό σύστημα, το οποίο συμβάλλει αποφασιστικά στην ταχεία εκκαθάριση ενός ζητήματος το οποίο έχει να κάνει με τη συνταγματικότητα ενός νόμου.

Τι ισχύει σήμερα; Το κάθε δικαστήριο οποιουδήποτε βαθμού, από το μικρότερο μέχρι το μεγαλύτερο, από τον πταισματοδίκη και τον ειρηνοδίκη μέχρι τον Άρειο Πάγο είτε αυτεπαγγέλτως είτε αν τεθεί ζήτημα από κάποιον διάδικο εξετάζει τη συνταγματικότητα ενός νόμου. Τι μπορεί όμως να συμβεί; Ας υποθέσουμε ότι το θέμα τίθεται στο δικαστήριο του Α' βαθμού και κρίνεται ως συνταγματικός ή μη συνταγματικός ένας νόμος. Από και πέρα, μέχρι να φθάσει στο ανώτατο δικαστήριο, στον Άρειο Πάγο ή στο Συμβούλιο Επικρατείας εν ολομέλεια ή υπόθεση, θα σέρνεται μαζί με όλα τα άλλα νομικά ζητήματα ή πραγματικά προβλήματα, τα οποία έχει μια υπόθεση. Και γνωρίζουμε πόσο χρονοβόρες είναι αυτές οι διαδικασίες, αλλά και οικονομικά επιζήμιες για κάποιον από τους διαδίκους.

Υπάρχει εδώ ο εξής κίνδυνος: Εν τέλει, κάποιο δικαστήριο να κρίνει ότι ένας νόμος είναι αντισυνταγματικός, να μην αχθεί το ζήτημα μέχρι το ανώτατο ειδικό δικαστήριο ή μέχρι την ολομέλεια ενός ανωτάτου δικαστηρίου, με αποτέλεσμα ένα άλλο δικαστήριο, την ώρα μάλιστα που δεν αποβάλλεται της εννόμου τάξεως ένας νόμος ο οποίος να κριθεί αντισυνταγματικός σε μια συγκεκριμένη υπόθεση, σε μια άλλη υπόθεση παρόμοια, ένα άλλο δικαστήριο στο οποίο θα τεθεί το θέμα της συνταγματικότητας, να κρίνει αντίθετα, με αποτέλεσμα να έχουμε έκδοση αποφάσεων, που άλλες να δέχονται τη συνταγματικότητα,

άλλες να μη δέχονται τη συνταγματικότητα. Και όταν το ζήτημα: πρωτοβουλία των διαδίκων, δεν προχωρήσει μέχρι το ανώτατο ειδικό δικαστήριο, εν τέλει να έχουμε αυτό το φαύλο κύκλο των αντιφάσεων, των διαφορετικών ερμηνειών, αλλά πέραν αυτού των χρονοβόρων και οικονομικά επιζήμιων διαδικασιών.

Αντίθετα με αυτό το οποίο προτείνουμε σήμερα τι λέμε; Ο διάχυτος έλεγχος παραμένει για οποιοδήποτε δικαστή σε οποιοδήποτε βαθμό. Και ο πταισματοδίκης και ο ειρηνοδίκης και ο πρωτοδίκης και ο εφέτης και ο αρεοπαγίτης είτε αυτεπαγγέλτως είτε μετά από κάποια πρόταση-ένσταση θα έχουν τη δυνατότητα να κρίνουν τη συνταγματικότητα ενός νόμου. Από και πέρα, όμως, προκειμένου να αποφύγουμε τη μακρά διαδικασία με όλα τα μειονεκτήματα που προανέφερα, αυτόματα ο δικαστής που θα κρίνει ως αντισυνταγματικό ένα νόμο θα τον στείλει στην ολομέλεια του οικείου δικαστηρίου. Έστω ο ειρηνοδίκης έστω ο πρωτοδίκης θα στείλουν την υπόθεση με κηρυγμένο τον αντισυνταγματικό νόμο, με την απόφαση του μικρού αυτού δικαστή στην ολομέλεια του ανωτάτου δικαστηρίου, το οποίο αν κρίνει κι αυτό ότι πράγματι τίθεται θέμα αντισυνταγματικότητας και κρίνει το νόμο αντισυνταγματικό θα στείλει την υπόθεση στο συνταγματικό δικαστήριο, το οποίο θα αποφασίσει αμετάκλητα.

Τι σημαίνει αυτό; Τεράστιο κέρδος χρόνου. Μέσα σε λίγους μήνες θα έχει κριθεί αν ένας νόμος είναι αντισυνταγματικός. Και αν είναι αντισυνταγματικός, θα αποφευχθούν χρονοβόρες διαδικασίες, αντιφατικές αποφάσεις και τόσα και τόσα προβλήματα που έχουμε στην πορεία εκδίκασης μιας υπόθεσης.

Και όχι μόνο αυτό, αλλά εφόσον κριθεί αντισυνταγματικός ένας νόμος, που θα ορίσει το συνταγματικό δικαστήριο ότι ο νόμος είναι αντισυνταγματικός είτε από την έκδοση της απόφασης είτε και σε προγενέστερο χρόνο, αυτόματα το πρόβλημα λύνεται οριστικά και αμετάκλητα. Και δεν μπορώ να καταλάβω ειλικρινά για ποιο λόγο, κυρία Πρόεδρε και κύριοι συνάδελφοι, αυτή τη ρύθμιση που είναι καθ' όλα δημοκρατική, που είναι προπάντων προς το συμφέρον της δικαιοσύνης, προς την ταχεία απονομή της δικαιοσύνης, την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, δεν την αποδεχόμαστε. Δεν λέμε ότι μόλις εκδοθεί ένας νόμος θα πηγαίνει αυτόματα στο συνταγματικό δικαστήριο, το οποίο θα αποφασίζει αν υπάρχει θέμα συνταγματικότητας ή όχι. Όχι. Αυτό το αφήνουμε στα δικαστήρια, στα κατώτερα δικαστήρια, στο οποιοδήποτε δικαστήριο επιληφθεί μιας υπόθεσης, η οποία έρχεται στον Α' βαθμό ή στον Β' ή οπουδήποτε αλλού. Το δικαστήριο θα είναι εκείνο το οποίο εν τέλει θα πάρει την πρωτοβουλία, αν θέλετε, θα είναι ο πρώτος θεσμός, ο οποίος θα μιλήσει περί αντισυνταγματικότητας. Αποφεύγεται, όμως, η βραδύτητα, αποφεύγεται η χρονοβόρος διαδικασία, οι αντιφατικές αποφάσεις και τα τεράστια οικονομικά προβλήματα, τα οποία δημιουργούνται στους διαδίκους, που δεν έχουν πάντοτε βαλάντιο τόσο ισχυρό.

Κι αν θέλετε να σας πω και κάτι άλλο. Εν τέλει, το ισχύον σήμερα σύστημα είναι υπέρ των εχόντων και κατεχόντων, υπέρ εκείνων οι οποίοι έχουν τις αποχές να οδηγήσουν μία υπόθεση μέχρι το ανώτατο δικαστήριο, το οποίο θα κρίνει. Αντίθετα, ο οικονομικά ασθενής, εκείνος ο οποίος δεν έχει τη δυνατότητα να εξαντλήσει όλους τους βαθμούς και όλες τις δικονομικές διαδικασίες και δικλείδες, ασφαλώς θα έχει πρόβλημα και εν τέλει μπορεί να εγκαταλείψει και την υπόθεση.

Πιστεύω ότι το συνταγματικό δικαστήριο, το οποίο θεσπίζουμε με την προτεινόμενη αναθεώρηση είναι μία καινοτομία απόλυτα σωστή και γι' αυτό το λόγο, ενόψει μάλιστα και του κειμένου του οποίο είχε διανεμηθεί, σχετικά με τη διατύπωση του σχετικού άρθρου, όπου προσδιορίζεται η σύνθεση, εννεαμελής, προσδιορίζεται το ότι θα αποτελείται μόνο από δικαστές με συγκεκριμένη θητεία, θεωρώ ότι μετά και από αυτές τις διευκρινίσεις θα πρέπει έστω και με την απουσία του Π.Α.Σ.Ο.Κ. να ψηφιστεί η σχετική αναθεωρητέα διάταξη και να φθάσουμε στην καθιέρωση του συνταγματικού δικαστηρίου. Θα είναι μία καινοτομία, θα συμπλέουμε με τα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη, στα οποία υπάρχει Συνταγματικό Δικαστήριο.

Τώρα, όσον αφορά το θέμα του άρθρου 88, του οποίου ζητείται η αναθεώρηση, κύριοι συνάδελφοι, εγώ δεν θα πω πολλά

πράγματα, με την έννοια ότι το λεγόμενο μισθοδικείο, το οποίο ήταν το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, με προσθήκη κάποιων επιπλέον δικαστών, καταργείται και τη θέση του παίρνει το Συνταγματικό Δικαστήριο. Τα προβλήματα τα οποία είχαν δημιουργηθεί στο παρελθόν και μάλιστα στο πρόσφατο παρελθόν ήταν σημαντικά. Δεν υπάρχει λόγος να τα επαναλαμβάνω. Τα έχουμε κατά κόρον συζητήσει στην προηγούμενη επιτροπή και πιστεύω ότι από την ώρα που θα ψηφιστεί και θα θεσμοθετηθεί το συνταγματικό δικαστήριο, την αρμοδιότητα για την επίλυση και αυτών των προβλημάτων θα την έχει το Συνταγματικό Δικαστήριο.

Για την προσθήκη τμημάτων στο Συμβούλιο Επικρατείας και στο Ελεγκτικό Συνέδριο, εκτιμώ πως παρ' ότι υποστηρίζεται η άποψη, που δεν είναι λάθος, θα μπορούσε να γίνει θεσμοθέτηση των ειδικών τμημάτων και με απλό νόμο, το χρονοβόρο της διαδικασίας, τα προβλήματα τα οποία υπάρχουν, οι αλληλοσυγκρουόμενες αρμοδιότητες τις οποίες επικαλείται το κάθε δικαστήριο από αυτά, επιβάλλει τη θεσμοθέτηση αυτών των δύο ειδικών τμημάτων.

Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστούμε τον κ. Μαργκογιαννάκη.

Θα προηγηθεί ο κ. Κουβέλης.

Ορίστε, κύριε Κουβέλη, έχετε το λόγο.

ΦΩΤΗΣ ΚΟΥΒΕΛΗΣ: Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, η επισήμανση είναι επαναλαμβανόμενη, εδώ και χρόνια, ότι ο διορισμός της ηγεσίας του Δικαστικού Σώματος από την εκάστοτε Εκτελεστική Εξουσία αποτελεί έναν ομφάλιο λώρο, που συνδέει στρεβλωτικά την Εκτελεστική Εξουσία με την ανεξάρτητη Δικαστική Εξουσία και αυτός ο ομφάλιος λώρος πολλές φορές μέσα στη διαδρομή των ετών απεδείχθη ότι λειτούργησε και ως ιμάντας μεταφοράς απόψεων από το χώρο της Εκτελεστικής Εξουσίας στο χώρο της δικαιοσύνης. Και πρέπει να αποκοπεί αυτός ο ομφάλιος λώρος, με συγκεκριμένη συνταγματική ρύθμιση.

Με κανέναν τρόπο δεν θα πρέπει να ορίζεται και με καμμία εκδοχή η ηγεσία του δικαστικού σώματος από την εκάστοτε κυβέρνηση. Η ηγεσία του Δικαστικού Σώματος πρέπει να εκλέγεται από ένα ευρύ εκλεκτορικό σώμα στο οποίο τον κύριο λόγο θα έχουν οι ίδιοι οι δικαστές. Και μάλιστα, αυτή η εκλογή να αφορά συγκεκριμένη, περιορισμένη χρονική διάρκεια, διότι όταν αναφερόμαστε στην ηγεσία του Δικαστικού Σώματος είναι προφανές ότι πρέπει να αναφερόμεθα σε διοικητικά καθήκοντα κυρίως, αυτής της ηγεσίας και όχι δικαιοδοτικά.

Επομένως, η πρόταση της Νέας Δημοκρατίας, παρά το γεγονός ότι αποτελεί ένα βήμα καλύτερο από ό,τι μέχρι σήμερα προβλέπει η συνταγματική τάξη, δεν αντιμετωπίζει το πρόβλημα με την κατηγορηματικότητα, που πρέπει να αντιμετωπισθεί. Και αυτή η κατηγορηματικότητα επιβάλλεται από το γεγονός, επαναλαμβάνω, ότι η δικαστική εξουσία με την ηγεσία της σε κρίσιμους τομείς υπηρέτησε επιλογές της Εκτελεστικής Εξουσίας και δεν υπερασπίστηκε τα χαρακτηριστικά της δικαιοσύνης ως της τρίτης ανεξάρτητης συντεταγμένης εξουσίας.

Με αυτές τις παραδοχές, ο Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς δεν συμφωνεί με την πρόταση της Νέας Δημοκρατίας και υποστηρίζει ότι ο συντακτικός νομοθέτης πρέπει με σαφήνεια και γενναιότητα να υιοθετήσει την πρόταση που συστηματικά και επανειλημμένα διατυπώνουμε εδώ και πάρα πολλά χρόνια.

Σε ό,τι αφορά το Συνταγματικό Δικαστήριο, διότι αποτελεί την κεντρική αναφορά και σε σχέση με άλλες διατάξεις που συζητάμε στο πλαίσιο αυτής της ενότητας: Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, ο διάχυτος έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων έχει εξαιρετικά επιτύχει στη χώρα μας. Ακούω να αφορίζεται ο διάχυτος έλεγχος της συνταγματικότητας από κάποιους συναδέλφους και σήμερα, αλλά και στο πρόσφατο, όσο και στο απώτερο παρελθόν, χωρίς όμως να κατατίθενται συγκεκριμένα παραδείγματα, τα οποία θα ήταν δυνατόν να πείσουν ότι αυτός ο διάχυτος έλεγχος της συνταγματικότητας έχει δημιουργήσει προβλήματα, που αφορούν είτε στο περιεχόμενο των δικαστικών αποφάσεων είτε στις χρονικές καθυστερήσεις. Δεν γνωρίζω,

κυρία Πρόεδρε, να υπάρχουν τέτοιες χρονικές καθυστερήσεις, οι οποίες να μπορούν να δικαιολογηθούν από μόνες τους την ίδρυση του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Άλλωστε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, σε κρίσιμα στοιχεία αντιθέτων αποφάσεων μεταξύ του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Αρείου Πάγου, ήδη η συνταγματική πρόβλεψη λύει το πρόβλημα. Επιλαμβάνεται το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 100 και τις όποιες διαφωνίες και αντιθέσεις μεταξύ του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Αρείου Πάγου τις επιλύει.

Υποστήριξα και χρησιμοποίησα τον όρο ότι πρόκειται για έναν δικαιοπολιτικό συγκεντρωτισμό, όσο και αυταρχισμό που απειλεί το χώρο της δικαιοσύνης από την ώρα που θα ιδρυθεί το Συνταγματικό Δικαστήριο. Υπερασπιζόμαι αυτήν την άποψη και σήμερα, διότι ένα Συνταγματικό Δικαστήριο, με την περιορισμένη σύνθεση, μάλιστα, που προτείνεται, είναι δυνατόν να διαμορφώνει αποφάσεις και πάλι υπό το κράτος των επιρροών της Εκτελεστικής Εξουσίας. Δεν μας χρειάζεται, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, το Συνταγματικό Δικαστήριο και επαναλαμβάνω ότι ήδη η συνταγματική ρύθμιση του άρθρου 100 επιλύει όλα εκείνα τα ζητήματα, τα οποία προβάλλονται ως προβλήματα από κάποιους συναδέλφους, για να υπερασπισθούν την ανάγκη ίδρυσης του Συνταγματικού Δικαστηρίου.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, ο λόγος οφείλει να είναι ειλικρινής, για να είναι αποτελεσματικός. Εμφιλοχωθεί στην πολιτική άποψη όχι όλων, αλλά κάποιων που εισηγούνται την ίδρυση του Συνταγματικού Δικαστηρίου, η επιλογή απόκρουσης αποφάσεων και επιλογών του Συμβουλίου της Επικρατείας, ειδικότερα σε ό,τι έχει σχέση με ζητήματα που αφορούν στο άρθρο 24 και συγκεκριμένα στην προστασία του περιβάλλοντος.

Κυρία Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, κατά φαινόμενο και κατά διακήρυξη θα υφίσταται ο διάχυτος έλεγχος και όπως προτείνεται συναφώς από τη Νέα Δημοκρατία για τα κατώτερα δικαστήρια, όταν πάντοτε θα υπάρχει το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, το οποίο θα μπορεί να επιλαμβάνεται αμέσως και έτσι η νομολογία, χρήσιμο εργαλείο στην ερμηνεία του νόμου, θα διαμορφώνεται κυρίως, κατ' εξοχήν και φοβάμαι και αποκλειστικά από ένα περιορισμένο δικαστήριο που είναι το Συνταγματικό Δικαστήριο.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, μεταξύ των επιχειρημάτων που κατατίθενται για να υπερασπιστούν την ανάγκη ίδρυσης του Συνταγματικού Δικαστηρίου είναι η ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Ας συνηγορήσουμε, όμως κι εδώ.

Η συγκεκριμένη πρόταση της Νέας Δημοκρατίας για το Συνταγματικό Δικαστήριο δεν έχει καμμία σχέση με το Συνταγματικό Δικαστήριο, που ισχύει και λειτουργεί στη Γαλλία. Σε ό,τι αφορά τα Συνταγματικά Δικαστήρια της Γερμανίας και της Ιταλίας, θυμηθείτε και γι' αυτό ανατρέξτε στην ιστορία, για ποιους λόγους ιδρύθηκαν. Ιδρύθηκαν για να αντιμετωπίσουν τα ζητήματα μιας κοινωνίας φασίζουσας με τους τότε συχαιτούμενους, αμέσως μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Πολιτική ήταν η επιλογή για την ίδρυση των Συνταγματικών Δικαστηρίων τόσο στη Γερμανία, όσο και στη Γαλλία.

Πέραν αυτού, δεν υπάρχει μαρτυρία, η οποία να πείθει ότι είχαμε αποτυχία του διαχύτου ελέγχου της συνταγματικότητας στη χώρα μας, ένας θεσμός καταξιωμένος, ένας θεσμός ο οποίος λειτούργησε επιτυχώς, ένας θεσμός που, όχι λίγες φορές, ανέδειξε το δικαστή όλων των βαθμίδων της δικαιοσύνης ως αποφασιστικό και αναγκαίο λειτουργό της τρίτης συντεταγμένης εξουσίας.

Δεν έχω πεισθεί από τα όσα κατατίθενται ως επιχειρήματα υπέρ του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Με αυτές τις παραδοχές εμείς καταψηφίζουμε τη σχετική πρόταση για την ίδρυση του Συνταγματικού Δικαστηρίου.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, σε συνάφεια με το άρθρο 100 και την πρόταση τροποποίησής του για την ίδρυση του Συνταγματικού Δικαστηρίου, βρίσκεται και η πρόταση για την τροποποίηση του άρθρου 88 που αφορά στις αποδοχές των δικαστών και έχει σχέση με το λεγόμενο Μισθοδικείο –ομολογουμένως κακόχηξη λέξη– νομικά ακριβέστερα με το Ειδικό Δικαστήριο.

Είχα υποστηρίξει ότι δεν χρειάζεται Ειδικό Δικαστήριο για την κάθε φορά απόφαση σε σχέση με τις αποδοχές των δικαστικών

λειτουργιών. Αντιθέτως, μεγαλύτερη διαφάνεια, μεγαλύτερος κοινωνικός έλεγχος των όποιων δικαστικών αποφάσεων, αναφορικά με τις αποδοχές των δικαστών, θα υπήρχε από την ώρα που η δικαιοσύνη, με τη συγκεκριμένη συντεταγμένη δομή της, θα έκρινε τα ζητήματα των αποδοχών των δικαστηρίων.

Το πρόσφατο παράδειγμα με την απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου για τις αποδοχές των δικαστών είναι χαρακτηριστικό και αναδεικνύει ζητήματα, τα οποία υπερασπίζονται την άποψη ότι θα έπρεπε οι υποθέσεις των αποδοχών των δικαστών να παραμείνουν στην τακτική δικαιοσύνη, να παραμείνουν στη συντεταγμένη δικαιοσύνη και με τις προβλεπόμενες δομές της.

Σε ό,τι αφορά την ίδρυση ειδικών τμημάτων, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, δεν έχω ιδεολογική προσέγγιση του ζητήματος, αλλά γιατί χρειάζεται συνταγματική πρόβλεψη για την ίδρυση ειδικού τμήματος, που θα κρίνει τις συμβάσεις του δημοσίου στο Συμβούλιο της Επικρατείας ή ειδικό τμήμα προβλεπόμενο από το Σύνταγμα που θα λειτουργεί στο πλαίσιο του Ελεγκτικού Συνεδρίου; Τα ίδια τα δικαστήρια, στο πλαίσιο της κανονιστικής διοικητικής αυτονομίας τους, μπορούν να ιδρύουν τμήματα, για να εξασφαλίζεται η αποτελεσματικότερη λειτουργία τους.

Κυρία Πρόεδρε, φοβάμαι πάντοτε τα τμήματα τα οποία προσδιορίζονται για την εκδίκαση αποκλειστικά συγκεκριμένων υποθέσεων. Εκεί πάντοτε διαμορφώνεται ένα πεδίο παρεμβάσεων, ένα πεδίο, που είναι δυνατόν η πολιτική μεροληψία να εμφολωρεί και να ετεροκαθορίζει αρνητικά τις όποιες αποφάσεις αυτών των ειδικών τμημάτων.

Θα έλεγα επιπροσθέτως ότι και εδώ δεν έχουμε μαρτυρία, η οποία να αναδεικνύει ζητήματα δυσλειτουργίας, έτσι ώστε να οδηγείται η Νέα Δημοκρατία σήμερα στο να εισηγείται, σε αναντιστοιχία, θα έλεγα, με την πραγματικότητα, τη συνταγματική πρόβλεψη για την ίδρυση ειδικών τμημάτων, στα δύο αυτά ανώτατα δικαστήρια.

Ενδεχομένως να υπήρχε ένα ζήτημα, το οποίο όντως πρέπει να δούμε, αναφορικά με συγχύσεις που είναι δυνατόν να δημιουργούνται σε σχέση με το άρθρο 98, παράγραφος 1, εδάφιο β' του Συντάγματος, αναφορικά με τη λειτουργία του Ελεγκτικού Συνεδρίου και του Συμβουλίου της Επικρατείας. Και αυτό, όμως, κυρία Πρόεδρε, όπως γνωρίζετε πάρα πολύ καλά, έχει επιλυθεί και δεν υπάρχει καμμία ανάγκη προκειμένου να τροποποιηθεί η διάταξη του άρθρου 98, παράγραφος 1, εδάφιο β' του Συντάγματος.

Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, η δικαιοσύνη πράγματι είναι αποφασιστικό μέγεθος, αποφασιστικός παράγοντας στην εύρυθμη λειτουργία του πολιτεύματος. Μπορεί να είναι και μπορεί να το εξασφαλίσει αυτό, από την ώρα που θα υπηρετηθεί η πραγματική της ανεξαρτησία. Ένα στοιχείο υπηρεσίας προς την πραγματική ανεξαρτησία της δικαιοσύνης είναι η εγκατάλειψη της επιλογής να διορίζεται η ηγεσία του Δικαστικού Σώματος από την κάθε φορά Εκτελεστική Εξουσία, από την εκάστοτε κυβέρνηση.

Διότι γνωρίζετε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, ότι αυτή η ηγεσία, όταν διορίζεται από την Εκτελεστική Εξουσία, έχει την ικανότητα, δυστυχώς έχει και τις μεθόδους, με τις οποίες μπορεί να επηρεάζει το σύνολο των βαθμίδων της συντεταγμένης δικαιοσύνης.

Θα ήταν περιττός λόγος να αναφερθώ και σε πρόσφατα παραδείγματα και σε παραδείγματα του απωτέρου παρελθόντος, για να καταδείξω ότι σε κρίσιμα σημεία αυτή η διορισμένη ηγεσία του δικαστικού σώματος επηρέασε τη δικαιοσύνη σε κρίσιμους τομείς και σε εξαιρετικά σημαντικά κοινωνικά γεγονότα, τα οποία απετέλεσαν στρεβλωμένα δικαιοπολιτικά μεγέθη.

Με αυτές τις σκέψεις έχω ολοκληρώσει και σας ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Κουβέλη.

Πριν δώσω το λόγο στον κ. Κανταρτζή, απλώς, χωρίς να θέλω να παρέμβω στη συζήτηση, θα μεταφέρω πληροφοριακά και θα σχολιάσω κάτι στο οποίο αναφέρθηκε ο κ. Κουβέλης, δηλαδή το ρόλο του Ιταλικού και Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου.

Όπως σωστά είπατε, είναι ένα δημιούργημα μετά τον πόλεμο και είναι μία οξεία αντίδραση στη φασιστική νοστορπία, η οποία είχε διεισδύσει και στη δικαιοσύνη τότε. Όμως, η εξέλιξη δείχνει μέχρι σήμερα, κύριε Κουβέλη, ότι τα Συνταγματικά αυτά Δικαστήρια είναι ένα πολύ σοβαρό ανάχωμα και σε όποιες τάσεις υπάρχουν υπό δημοκρατικό καθεστώς να μεταφέρουν και να επιβάλουν ολοκληρωτικές θέσεις ή παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Υπάρχουν δύο πρόσφατες αποφάσεις του Γερμανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου, που είναι αξιοσημείωτες. Προ εβδομάδος ή προ δέκα ημερών το Γερμανικό Συνταγματικό Δικαστήριο κήρυξε αντισυνταγματικό νόμο, ο οποίος καθιέρωνε τη λεγόμενη on line έρευνα, δηλαδή τη δυνατότητα να μπαίνει στον ηλεκτρονικό υπολογιστή οποιουδήποτε και να παρακολουθεί τις επικοινωνίες του, ακριβώς λόγω της ανάγκης να αντιμετωπισθούν φαινόμενα τρομοκρατίας.

Και το δικαστήριο είπε ότι ο νόμος, έτσι όπως έχει θεσμοθετηθεί, είναι αντισυνταγματικός. Η τώρα συντάσσουν καινούριο νόμο, που θα προβλέπει, βέβαια, αυτή την έρευνα, αλλά υπό προϋποθέσεις. Και έναν-δύο μήνες νωρίτερα το ίδιο Συνταγματικό Δικαστήριο κήρυξε αντισυνταγματικό πάλι νόμο της Γερμανίας «περί ασφαλείας των πτήσεων», όπου έδινε τη δυνατότητα να καταρρίπτεται αεροπλάνο, με αθώους βέβαια, που είχε καταληφθεί από τρομοκράτες, προκειμένου να αποφευχθεί κάποια μεγαλύτερη καταστροφή, τύπου Νέας Υόρκης. Κι εκεί πάλι ο νόμος κηρύχθηκε αντισυνταγματικός και βγήκε ένας καινούριος νόμος, ο οποίος καθιέρωσε πολύ αυστηρές προϋποθέσεις.

Επομένως, υπάρχει και η άλλη όψη της λειτουργίας των συνταγματικών δικαστηρίων, που μπορεί να είναι εξασφαλιστική των ατομικών δικαιωμάτων και της Δημοκρατίας.

ΦΩΤΗΣ ΚΟΥΒΕΛΗΣ: Μου επιτρέπετε, κυρία Πρόεδρε;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ναι.

ΦΩΤΗΣ ΚΟΥΒΕΛΗΣ: Δεν επιλέγω τον αντίλογο, αλλά ζωντανεύει κι η συζήτηση έτσι. Αυτά που είπατε είναι σημαντικά, αλλά ερωτώ: Γιατί δεν θα μπορούσε να κηρύξει το ελληνικό Συμβούλιο της Επικρατείας αντισυνταγματικό ένα νόμο, ο οποίος θα είχε περιεχόμενο όμοιο ή αντίστοιχο μ' αυτόν που αναφέρατε; Το Συμβούλιο της Επικρατείας, ελάχιστες φορές και ο Άρειος Πάγος, έχουν μιλήσει για αντισυνταγματικότητα νόμων. Περισσότερες φορές το έχει κάνει το Συμβούλιο της Επικρατείας σε ζητήματα τα οποία αφορούν τον κρίσιμο τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ατομικών ελευθεριών. Και θα σας έλεγα, μακριά αν θέλετε από τον ανταγωνισμό της συζήτησης ενόψει της Αναθεώρησης του Συντάγματος, για σκεφθείτε: Έχουμε αυτή την ώρα την παρουσία ενός δικαστηρίου στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που είναι το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων. Κατά συνέπεια και από μία άλλη πλευρά έχουμε μια παρουσία στον ευαίσθητο χώρο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα επιχειρήματά σας, βεβαίως, είναι σεβαστά. Μπορεί να μην με πείσουν, αλλά εγώ σας ευχαριστώ γι' αυτά που είπατε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Κι εγώ, κύριε Κουβέλη. Απλώς το είπα ως μια πληροφοριακή συνεισφορά στη συζήτησή μας.

Ο κ. Κανταρτζής έχει το λόγο.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΚΑΝΤΑΡΤΖΗΣ: Ευχαριστώ, κυρία Πρόεδρε.

Είναι γνωστή και κατανοητή απ' όλους η σημασία των άρθρων τα οποία συζητάμε σήμερα. Αναφερόμαστε στη δικαστική εξουσία, που είναι ένας βασικός κρίκος μέσα στο πολιτικό σύστημα σε κάθε κοινωνικό, οικονομικό σχηματισμό και με δεδομένο το ρόλο του.

Κατ' επανάληψη στο παρελθόν έχουν γίνει συζητήσεις, τότε με τη μια και τότε με την άλλη μορφή, ειδικά όσον αφορά τα κορυφαία ζητήματα της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης. Και κάθε φορά θυμάμαι ότι είτε από τη μια είτε από την άλλη κυβέρνηση, όταν νομοθετούνταν μέτρα, νομοθετούνταν όλα στο όνομα της ενίσχυσης της ανεξαρτησίας, ενώ ταυτόχρονα σε καμμία περίπτωση δεν κόβονταν όλοι εκείνοι οι ομφάλιοι λώροι, να το πω έτσι απλά χρησιμοποιώντας τον πληθυντικό, και οι προσπάθειες για τον ακόμη μεγαλύτερο και πιο ασφυκτικό εναγκαλισμό του ευαίσθητου αυτού χώρου της δικαιοσύνης.

Θα ήθελα να πω εξαρχής ότι η πρόταση της Νέας Δημοκρατίας μπορεί, βέβαια, να περιορίζει τον κύκλο μεταξύ των οποίων επιλέγονται τα πρόσωπα για την ηγεσία της δικαιοσύνης, όμως και πάλι διατηρεί άθικτη τη βασική ιδέα, τη βασική αρχή, που είναι η επιλογή της ηγεσίας των ανωτάτων δικαστηρίων από την εκάστοτε κυβέρνηση. Πιστεύουμε ότι είναι ένας καθοριστικός κρίκος, ένα καθοριστικό βήμα στην προσπάθεια της διατήρησης, ως το πω έτσι, του ισχύοντος καθεστώτος, της ισχύουσας κατάστασης, που θέλει τη δικαιοσύνη να βρίσκεται σ' έναν ασφυκτικό εναγκαλισμό από την εκάστοτε εκτελεστική εξουσία. Δεν είναι μόνο ο διορισμός της ανώτατης ηγεσίας της δικαιοσύνης. Είναι η συμμετοχή του Προέδρου *ex officio* στο Δικαστικό Συμβούλιο που κρίνει την υπηρεσιακή κατάσταση των δικαστών, είναι κι η συμμετοχή του στο Πειθαρχικό Συμβούλιο. Η επιθεώρηση των δικαστηρίων γίνεται από τους διορισμένους αντιπροέδρους κι έτσι έχουμε ένα ολόκληρο πλέγμα μέτρων, τα οποία με τη σειρά τους μπορούν να επιδρούν μέχρι και τις κατώτερες βαθμίδες της δικαιοσύνης, σε μια προσπάθεια να διαμορφώνουν καταστάσεις που βρίσκονται σε αντιστοιχία με τις εκάστοτε κυρίαρχες επιδιώξεις.

Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο δεν συμφωνούμε με την πρόταση της Νέας Δημοκρατίας, όπως επίσης και με την πρόταση που είχε παρουσιάσει το ΠΑ.ΣΟ.Κ.. Αναφέρω ότι και το ΠΑ.ΣΟ.Κ., είχε πρόταση όσον αφορά την αναθεώρηση του σχετικού άρθρου. Η πρόταση του ΠΑ.ΣΟ.Κ. ενώ προέβλεπε συζήτηση στη Βουλή, πάλι άφηνε άθικτο το δικαίωμα της επιλογής των προσώπων από την εκάστοτε κυβέρνηση.

Θεωρούμε ότι για να υπάρξουν βήματα σε μια κατεύθυνση χαλάρωσης αυτού του ασφυκτικού εναγκαλισμού θα έπρεπε πριν απ' όλα να υπάρχουν μέτρα τα οποία θα ενισχύουν την προσωπική ανεξαρτησία των δικαστών, να καταργηθεί, για να το πω έτσι απλά, η *ex officio* συμμετοχή των διορισμένων στα διάφορα πειθαρχικά ή υπηρεσιακά συμβούλια και σε κάθε περίπτωση η επιλογή της ηγεσίας των δικαστηρίων να γίνεται είτε από ένα ευρύτερο εκλεκτορικό σώμα είτε από τους ίδιους τους δικαστές. Είναι η πρόταση την οποία επανειλημμένα είχαμε παρουσιάσει, είναι όμως πρόταση η οποία σκοντάφτει στην άρνηση των δύο μεγάλων κομμάτων, που δεν θέλουν να κόψουν αυτόν τον ομφάλιο λώρο του ασφυκτικού εναγκαλισμού.

Και με την ευκαιρία, μια και πολλή συζήτηση γίνεται για την περίφημη «ανεξαρτησία της δικαιοσύνης», υπάρχει κι ένα άλλο ζήτημα. Αυτά τα μέτρα θα περιορίσουν ή θα ανατρέψουν την κατάσταση; Φυσικά και δεν θα την ανατρέψουν, γιατί και η δικαιοσύνη δεν λειτουργεί σε κενό. Οι δικαστές δεν νομοθετούν από μόνοι τους. Εφαρμόζουν νόμους οι οποίοι έχουν ψηφιστεί από τη εκάστοτε Βουλή, από τα εκάστοτε αρμόδια πολιτικά όργανα. Επομένως η όλη συζήτηση για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης με την έννοια αυτή έχει σ' ένα μεγάλο βαθμό μεγάλη δόση και υποκρισίας, με την έννοια ότι η δικαιοσύνη δεν λειτουργεί σε κενό, αλλά λειτουργεί και εφαρμόζει νόμους ψηφισμένους από τις εκάστοτε κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις.

Αναφέρθηκα στην πρότασή μας για την ανάγκη επιλογής της ηγεσίας των ανωτάτων δικαστηρίων είτε από ένα ευρύτερο εκλεκτορικό σώμα είτε από τους ίδιους τους δικαστικούς λειτουργούς. Αναφέρθηκα επίσης και σε μέτρα τα οποία πρέπει να θεσμοθετηθούν στην κατεύθυνση της ενίσχυσης της προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών. Μέσα στα πλαίσια αυτά αντιμετωπίσαμε και το ζήτημα των μισθοδικείων. Ήμασταν αντίθετοι με την καθιέρωση των μισθοδικείων και γι' αυτό το λόγο είμαστε αντίθετοι και με την πρόταση αναθεώρησης του σχετικού άρθρου.

Η όλη συζήτηση για τα μισθοδικεία ξεκινά από μια, θα έλεγα, αντίστροφη βάση, από μια αντίστροφη αφετηρία, η οποία συσκοτίζει το πραγματικό πρόβλημα. Βεβαίως και στα μάτια της κοινής γνώμης, που ζει με τους μισθούς των πεντακοσίων και εξακοσίων ευρώ ή μερικές φορές και με ακόμη λιγότερα, φαίνονται προκλητικά μεγάλες οι αμοιβές. Και αναφέρομαι ιδιαίτερα στις αμοιβές, που μπορεί να φαντάζουν προκλητικές, ενός περιορισμένου κύκλου των ηγετικών παραγόντων. Όμως εμείς απορρίπτουμε κάθε προσπάθεια που στρέφει τον ένα κλάδο εναντίον του άλλου και απορρίπτουμε όλη αυτήν την τακτική

που θέλει το διαχωρισμό των εργαζομένων σε «υπόγεια» και σε «ρετιρέ». Και εν πάση περιπτώσει, υπάρχει όσον αφορά το ζήτημα των αμοιβών των δικαστικών λειτουργών ένα ολόκληρο πλαίσιο, ερωτήματα τα οποία δεν μπορούν να απαντηθούν μόνο με τον τρόπο επίλυσης των διαφορών αυτών.

Πού αναφέρομαι συγκεκριμένα; Είναι γνωστό κι απ' όλους ομολογείται ο μεγάλος φόρτος εργασίας που έχουν. Την ίδια ακριβώς στιγμή έχουν περιορισμένα συνδικαλιστικά δικαιώματα. Δεν έχουν τα συνδικαλιστικά δικαιώματα και τις συνδικαλιστικές ελευθερίες που έχουν οι άλλοι κλάδοι των εργαζομένων, έτσι ώστε να διεκδικήσουν αμοιβές, να διεκδικήσουν την επίλυση των όποιων προβλημάτων τους απασχολούν. Επομένως, εάν θέλουμε πραγματικά να συζητήσουμε πώς θα αντιμετωπιστεί το πρόβλημα αυτό, θα πρέπει να ξεκινήσουμε πριν απ' όλα από την κατοχύρωση και την διεύρυνση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων και συνδικαλιστικών ελευθεριών και στο χώρο των δικαστικών λειτουργών, για να καθίσουμε να συζητήσουμε πώς θα αντιμετωπιστούν και τα υπόλοιπα ζητήματα. Σε καμία όμως περίπτωση δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε με τα λεγόμενα «μισθοδικεία», που μεταφέρεται η αρμοδιότητά τους πλέον σήμερα, με την πρόταση της Νέας Δημοκρατίας, στο Συνταγματικό Δικαστήριο.

Για τις διοικητικές συμβάσεις θα ήθελα να πω δύο λόγια. Ενώ είναι γενικά ανάγκη να υπάρχει κάποια εξειδίκευση και των δικαστών όσον αφορά το αντικείμενο το οποίο εκδικάζουν, από την άλλη μεριά είναι φανερόι οι κίνδυνοι οι οποίοι δημιουργούνται από τη δημιουργία μόνιμων ειδικών δικαστηρίων, που θα στελεχώνονταν μ' ένα περισσότερο ή λιγότερο μακροχρόνια μόνιμο προσωπικό που θα εκδικάζει υποθέσεις με το ίδιο πάντα αντικείμενο.

Παίρνοντας υπ' όψιν την περιοχή αυτή, στην οποία αναφερόμαστε για τις διοικητικές συμβάσεις, έχουμε και τη σύγκρουση των μεγάλων συμφερόντων και κατά συνέπεια τις μεγάλες πιέσεις, οι οποίες θα ασκούνται με διάφορους τρόπους. Για το λόγο αυτό δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε με την ίδρυση Ειδικών Τμημάτων και στο Συμβούλιο της Επικρατείας, αλλά και στο Ελεγκτικό Συνέδριο.

Να κλείσω με το Συνταγματικό Δικαστήριο, για το οποίο επίσης έγινε πολλές φορές λόγος στο παρελθόν –υπενθυμίζω– και στην προηγούμενη αναθεώρηση της διάταξης.

Έχουμε σήμερα το σύστημα του διάχυτου ελέγχου. Με την πρόταση για την Αναθεώρηση του Συντάγματος, ουσιαστικά καταργείται ο διάχυτος έλεγχος και οι όποιες αμφισβητήσεις, οι όποιες διαφορές, όσον αφορά την αντισυνταγματικότητα των νόμων, παραπέμπονται και κρίνονται στο Συνταγματικό Δικαστήριο, το οποίο –όπως αποδεικνύεται και από την πρόταση της κυβερνητικής πλειοψηφίας– αν δεν βρίσκεται κάτω από τον έλεγχο, θα βρίσκεται ουσιαστικά κάτω από την επιρροή της εκάστοτε κυβέρνησης.

Αναφέρω χαρακτηριστικά ότι από τα εννέα μέλη, οι τρεις διορίζονται από την Κυβέρνηση, οι τρεις διορίζονται από τη Βουλή και από τη Βουλή είναι γνωστό ότι την πλειοψηφία την έχει η εκάστοτε κυβέρνηση. Συνεπώς είτε με τον ένα τρόπο είτε με τον άλλο τρόπο, ουσιαστικά θα έχουμε ένα όργανο που θα επιλύει τις διαφορές αντισυνταγματικότητας νόμων, προσαρμοσμένο στη θέληση της εκάστοτε κυβερνητικής πλειοψηφίας.

Γιατί γίνεται αυτή η αλλαγή; Βεβαίως, μπορεί να ακούγονται διάφοροι λόγοι, όπως για παράδειγμα η ανάγκη ταχύτερης επίλυσης αυτών των διαφορών, η ανάγκη ταχύτερης επίλυσης των διαφορών, έτσι ώστε να είναι πιο καθαρό τι ισχύει και τι δεν ισχύει.

Όμως, η πραγματικότητα –κατά τη γνώμη μας– πρέπει να αναζητηθεί κυρίως, σε άλλους λόγους και δεν είναι η ταχύτητα στην απονομή της δικαιοσύνης. Αν το πρόβλημα ήταν η ταχύτητα στην απονομή της δικαιοσύνης, θα μπορούσαν να ληφθούν μέτρα, έτσι ώστε να επιλύονται και αυτές οι αμφισβητήσεις, χωρίς να καταργείται ο διάχυτος έλεγχος αντισυνταγματικότητας.

Πιστεύω όμως ότι πίσω από αυτό –γιατί δεν είναι τωρινή η προσπάθεια για να καταργηθεί ο έλεγχος αντισυνταγματικότητας, παρόμοια προσπάθεια έγινε και με την προηγούμενη Ανα-

θεώρηση του ΠΑ.ΣΟ.Κ., ανεξάρτητα αν δεν προχώρησε μέχρι εκεί που θα ήθελε η τότε κυβέρνηση- βρίσκεται η προσπάθεια να παρακαμφθούν τα όποια εμπόδια και αντιστάσεις υπήρχαν σε ιδιαίτερα κρίσιμους τομείς, με την αμφισβήτηση και τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων για να παρακαμφθούν τα εμπόδια από το Συμβούλιο της Επικρατείας ιδιαίτερα στα ζητήματα του περιβάλλοντος και φυσικά όχι μόνο εκεί. Είναι πρόταση, με την οποία δεν μπορούμε να συμφωνήσουμε.

Με την ευκαιρία, θα ήθελα να πω και κάτι ακόμα με αφορμή την πρόταση για ίδρυση του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Το Συνταγματικό Δικαστήριο ανάμεσα στις άλλες αρμοδιότητες τις οποίες θα έχει θα είναι και ο έλεγχος των οικονομικών των κομμάτων, ο έλεγχος του πόθεν έσχες των Βουλευτών.

Όταν συζητούσαμε τα σχετικά άρθρα –και αναφέρομαι στο άρθρο 29- είχαμε τοποθετηθεί, γιατί ήμασταν αντίθετοι στις προτάσεις που γίνονταν, όσον αφορά και τους περιορισμούς στη χρηματοδότηση των κομμάτων, αλλά και όσον αφορά τη μετάθεση του ελέγχου από την επιτροπή της Βουλής σε αμιγώς Δικαστικό Σώμα.

Θα ήθελα απλώς, με την ευκαιρία αυτή, να αναφέρω ως προς τις βαθύτερες ανησυχίες που είχαμε, όσον αφορά τις αλλαγές οι οποίες επιχειρούνταν στην οργάνωση και λειτουργία των κομμάτων –και με αφορμή την οικονομική τους δραστηριότητα- ότι παρόμοιες αλλαγές δρομολογούνται και σε άλλες χώρες.

Για παράδειγμα, στην Πορτογαλία πρόσφατα υιοθετήθηκαν τέτοια μέτρα. Εκεί και το Κομμουνιστικό Κόμμα Πορτογαλίας και όχι μόνο αυτό, αλλά και άλλες οργανώσεις προχώρησαν σε κινητοποιήσεις, γιατί με αφορμή τη λήψη μέτρων με στόχο την καλύτερη κατοχύρωση και διεύρυνση της διαφάνειας στα οικονομικά και τη λειτουργία των κομμάτων, δρομολογήθηκαν μέτρα, τα οποία οδηγούν σε απαράδεκτες, αντιδημοκρατικές παρεμβάσεις στην ίδια τη λειτουργία των κομμάτων.

Απλώς, υπενθυμίζω τη στάση μας αυτή, γιατί την είχαμε αναφέρει και στο άρθρο 29, όταν γινόταν η συζήτηση στο σχετικό κεφάλαιο. Είμαστε, λοιπόν, αντίθετοι στις προτάσεις, οι οποίες γίνονται για την αναθεώρηση αυτών των άρθρων.

Σας ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Κανταρτζή.

Το λόγο έχει ο κ. Πλεύρης.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ: Ευχαριστώ, κυρία Πρόεδρε.

Θα ξεκινήσω από μία παρατήρηση που έγινε απ' όλα τα κόμματα της Αντιπολίτευσης που υπάρχουν στην Αίθουσα, ότι πραγματικά αυτήν τη στιγμή η επιλογή στη δικαιοσύνη, όπως γίνεται, γίνεται μ' έναν τρόπο που αποτελεί προνόμιο της Εκτελεστικής Εξουσίας και προφανώς αυτό είναι μια ευθεία παρέμβαση στη διάκριση των εξουσιών και καλό θα ήταν το Δικαστικό Σώμα από μόνο του να επέλεγε και την ηγεσία του.

Εμείς πιστεύουμε ότι θα έπρεπε να υπήρχε πλήρης ανεξαρτησία του Δικαστικού Σώματος να επιλέξει την ηγεσία του, ώστε πραγματικά να μπορεί η δικαιοσύνη να λειτουργεί αμερόληπτα και να μην υπάρχει η παραμικρή υποψία σύνδεσης της Εκτελεστικής Εξουσίας με τη Δικαστική Εξουσία.

Υπ' αυτήν την έννοια, λοιπόν, το άρθρο 90 παράγραφος 5, όπως προτείνεται, δεν δίνει αυτήν τη δυνατότητα. Οποσδήποτε βρίσκεται σε πολύ καλύτερη πορεία από την πορεία του άρθρου ως έχει αυτήν τη στιγμή και αυτό μας δημιουργεί και τον έντονο προβληματισμό αν θα επιλέξουμε να επικροτήσουμε μια καλύτερη ρύθμιση από αυτή που υπάρχει, υπερψηφίζοντας την, ή αν –πάλι επειδή αυτή η ρύθμιση δεν παρέχει τα εχέγγυα που χρειάζονται για την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης- ανακατοούμε να την καταψηφίσουμε.

Αν τυχόν ήταν ένας απλός νόμος, θα λέγαμε ότι από τη στιγμή που είναι κάτι καλύτερο από αυτό που υπήρχε, καλό είναι να το επικροτήσουμε. Ο συντακτικός όμως νομοθέτης θα πρέπει να δίνει τις γενικές κατευθύνσεις, να επιλύει τα προβλήματα.

Θέλουμε να καταθέσουμε αυτήν την έντονη διαφωνία μας. Δεν είναι δυνατόν να παρεμβαίνει συνέχεια η Εκτελεστική Εξουσία στη Δικαστική και όταν δίνεται αυτή η δυνατότητα ήδη από την επιλογή της ηγεσίας της Δικαστικής Εξουσίας, μπορούμε ευλόγως να αντιληφθούμε ότι και τα πρόσωπα που θα βρεθούν

σ' αυτές τις θέσεις οπωσδήποτε δεν θα είναι εχθρικά τουλάχιστον προς την Εκτελεστική Εξουσία και αν θέλετε θα έχουν μια εύλογη ηθική δέσμευση στο γεγονός ότι μία συγκεκριμένη Εκτελεστική Εξουσία τους επέλεξε με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Δεν θέλω να μπω σε παραπέρα σκέψεις για τυχόν πιέσεις που μπορεί να δεχθούν ή τυχόν να λειτουργούν και αυτοί ως προέκταση της Εκτελεστικής Εξουσίας. Δεν θέλω να το σκέφτομαι καθόλου αυτό, αλλά αναφέρω και καταθέτω την απλή ηθική δέσμευση που μπορεί να υπάρχει, πώς ένας άνθρωπος που είχε επιλεγεί από μια συγκεκριμένη κυβέρνηση μπορεί αργότερα να στραφεί έναντι αυτής.

Υπάρχουν και ηθικοί κανόνες στη ζωή. Υπ' αυτήν την έννοια, πρέπει να αφήσουμε το Δικαστικό Σώμα κι ούτε να υπάρχει αυτό το διευρυμένο σώμα. Γιατί να υπάρχει διευρυμένο σώμα; Γιατί το νομοθετικό ή το εκτελεστικό Σώμα θα πρέπει να έχει λόγο για την ηγεσία της δικαστικής εξουσίας;

Πιστεύουμε, λοιπόν, ότι καλή είναι η ρύθμιση, συγκριτικά με αυτή που υπάρχει, αλλά δυστυχώς πάλι το πρόβλημα είναι υπαρκτό, πάλι η επιλογή της Δικαστικής Εξουσίας θα γίνεται από την Εκτελεστική Εξουσία και πάλι θα υπάρχουν τα όποια προβλήματα ήδη οι προλαλήσαντες ανέλυσαν.

Σ' αυτό πλαίσιο, εμείς είμαστε εναντίον και του Συνταγματικού Δικαστηρίου. Ήδη από το άρθρο 29 είχαμε εκφράσει συγκεκριμένα τις θέσεις μας. Πιστεύουμε ότι ο διάχυτος έλεγχος της αντισυνταγματικότητας των νόμων είναι άκρως επιτυχής και αν θέλετε και σε φιλοσοφικό επίπεδο δείχνει πραγματικά την ανεξαρτησία του δικαστή. Είναι σημαντικό ο δικαστής από τον πιο χαμηλό βαθμό να μπορεί να ελέγχει αυτήν την αντισυνταγματικότητα και να μην οδηγηθούμε τυχόν σε βιομηχανοποίηση αποφάσεων.

Θα συμφωνήσω μαζί σας, κυρία Πρόεδρε, ότι ειδικά στη Γερμανία που έχω και εμπειρία το Bundesverfassungsgericht έχει δείξει σε μεγάλο βαθμό πολύ σωστή κατεύθυνση και έχει συγκροτήσει με την εκάστοτε κυβέρνηση. Ωστόσο, στη Γερμανία παρατηρείται έντονα το φαινόμενο της βιομηχανοποίησης των αποφάσεων, ακριβώς λόγω αυτού του φαινομένου.

Δεν μπορώ να καταλάβω γιατί είναι αρνητικό να υπάρχουν ενδεχομένως και αντικρουόμενες αποφάσεις. Αυτό δεν δείχνει όμως και την αντικειμενικότητα και την αμεροληψία του δικαστή; Θέλουμε να υπάρχει ένα όργανο που θα είναι πάνω απ' όλα τα άλλα και τελικά θα δίνει την όποια κατεύθυνση. Και πάλι, μακριά από εμένα να πω την οποιαδήποτε σκέψη ελέγχου που μπορεί να έχει το συγκεκριμένο σώμα.

Εγώ λέω ότι θα λειτουργεί αμιγώς, ορθώς δικαστικά, μέσα στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων του. Δεν θα δίνει ουσιαστικά μια γενικότερη κατεύθυνση, με αποτέλεσμα να πλήττεται η νομολογία, που η νομολογία η ίδια πολλές φορές έχει οδηγήσει και σε διαφορετική ερμηνεία του Συντάγματος, έχει οδηγήσει και στην αλλαγή νόμων και πολλές φορές έχει αναγκάσει το ίδιο το νομοθετικό Σώμα να δει τις νέες κοινωνικές ανάγκες και να νομοθετήσει αναλόγως;

Θεωρώ ότι η νομολογία, ειδικά στην ελληνική πρακτική, όπως έχει διαμορφωθεί, έχει λειτουργήσει εποικοδομητικά προς την κατεύθυνση και του ελέγχου της συνταγματικότητας, αλλά -αν θέλετε- και της εναρμόνισης της νομοθεσίας στα κοινωνικά φαινόμενα και οποιοσδήποτε έλεγχος αυτής της συνταγματικότητας από κάποιο άλλο όργανο θα οδηγούσε σε βιομηχανοποίηση των αποφάσεων, σε βιομηχανοποίηση της νομολογίας. Άλλωστε, τα όποια θετικά έχει το συνταγματικό δικαστήριο -γιατί οπωσδήποτε έχει κάποια θετικά- κατά την άποψή μας, καλύπτονται πλήρως από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο.

Άκουσα με μεγάλη προσοχή τον εισηγητή της Νέας Δημοκρατίας που αναφέρθηκε στην ταχύτητα. Όμως, ακόμα και αν από το πρώτο στάδιο κριθεί η συνταγματικότητα ή μη συνταγματικότητα ενός νόμου, δεν θα συνεχιστεί σε κάθε περίπτωση και στο Εφετείο και στον Άρειο Πάγο ή αντίστοιχα, στο Συμβούλιο της Επικρατείας, η συνέχιση της υπόθεσης; Δεν μπορώ να καταλάβω σε τι θα ευνοήσει η ταχύτητα. Η ταχύτητα μπορεί να ευνοηθεί από πάρα πολλούς λόγους. Το συγκεκριμένο, όμως, μέτρο θα δημιουργήσει κατά την άποψή μου μια ευθυνοφοβία στο δικαστή, ο οποίος εύκολα θα παραπέμπει την όποια

υπόθεση στο Συνταγματικό Δικαστήριο, ώστε να είναι εναρμονισμένοι, θα περιορίσει την ελευθερία του και τελικώς, θα οδηγήσει σε επιβράδυνση των όποιων υποθέσεων. Διότι θα περιμένουμε την όποια απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου, όπου μπορεί να γίνει ένας καταγισμός ερωτημάτων ουσιαστικά προς αυτό, με αποτέλεσμα να μην καταλαβαίνω πώς είναι δυνατόν να επιτευχθεί έστω και αυτό το μέτρο της επιτάχυνσης.

Πιστεύω ότι και τα ανώτατα δικαστήρια που έχει η χώρα, αλλά και το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, έχουν τη δυνατότητα να λύνουν τη συνταγματικότητα. Υπάρχει περαιτέρω η δυνατότητα του πιο απλού δικαστή να μπορεί να κρίνει τη συνταγματικότητα ή μη του νόμου και μέχρι στιγμής, το σύστημα, τουλάχιστον στην πράξη, όπως έχει εφαρμοστεί, μόνο θετικά στοιχεία κατά την άποψή μου έχει. Τα όποια αρνητικά, τέλος πάντων, υπολείπονται πολύ των θετικών και δεν έχουμε κάποιο λόγο ακόμα και από τη νομική παράδοση που έχουμε στη χώρα, να προχωρήσουμε στην ίδρυση ενός δικαστηρίου.

Αυτό, όμως, που μας προβληματίζει έντονα είναι, ακόμα και αν τυχόν υπήρχε κάποια συμφωνία και προχωρούσαμε σ' ένα Συνταγματικό Δικαστήριο, η σύνθεσή του, Μας δημιουργεί κάποιον προβληματισμό. Ένα εννεαμελές δικαστικό όργανο, τρεις δικαστές θα επιλέγει η Κυβέρνηση -που πάλι δεν μπορούμε να το καταλάβουμε για ποιο λόγο θα πρέπει να τους επιλέγει η Κυβέρνηση- τρεις δικαστές θα επιλέγει η Βουλή. Αυτόματως, όπως καταλαβαίνετε, από τη στιγμή που η συγκεκριμένη Κυβέρνηση θα έχει πλειοψηφία στη Βουλή, θα έχει οπωσδήποτε και ένα σημαντικό ρόλο σε αυτά τα τρία άτομα, με άμεση συνέπεια η πλειοψηφία αυτού του δικαστικού οργάνου πάλι σε μεγάλο βαθμό να έχει διοριστεί από την Εκτελεστική Εξουσία.

Συνεπώς γυρνάμε στον προβληματισμό που σας ανέφερα στην αρχή, ότι όταν η ηγεσία διορίζεται, υπάρχουν σοβαρά προβλήματα, πόσο μάλλον, όταν ενδεχομένως, έχουν διοριστεί τα 4/9 ή τα 5/9 αυτού του Συμβουλίου, τρεις από την Κυβέρνηση και τρεις από τη Βουλή, ουσιαστικά σχεδόν έξι άτομα θα είναι της Πλειοψηφίας. Οπότε, μπορούμε να φανταστούμε ότι και παρεμβάσεις μπορούν να υπάρξουν και, αν μη τι άλλο, ένας ολόκληρος προβληματισμός ως προς τη λειτουργία του όλου αυτού ελέγχου της συνταγματικότητας. Δεν πιστεύουμε ότι η ελληνική πρακτική, όπως έχει δείξει, χρήζει αυτού του συγκεκριμένου οργάνου.

Ερχόμαστε τώρα στο άρθρο 88, το οποίο συνδέεται άμεσα με το Συνταγματικό Δικαστήριο. Ωστόσο, μπορούμε να δούμε πώς θα επιλύσουμε τα όποια προβλήματα που αναφέρονται στη μισθολογική αναφορά των δικαστών. Εμείς ως Κόμμα πιστεύουμε ότι οι δικαστές θα πρέπει να αμείβονται πολύ καλά για τη δουλειά την οποία κάνουν. Και δεν το πιστεύουμε, γιατί θεωρούμε ότι, αν κάποιος αμείβεται ορθώς, θα κάνει καλύτερα τη δουλειά του ή, ενδεχομένως, δεν θα οδηγηθεί σε φαινόμενα διαφθοράς. Εάν κάποιος πρόκειται να οδηγηθεί στη διαφθορά, είτε 10.000 ευρώ παίρνει είτε 100.000 ευρώ παίρνει, θα οδηγηθεί.

Εμείς θεωρούμε ότι σ' ένα σύστημα αξιοκρατικό, σ' ένα σύστημα που δεν πρέπει να ποινικοποιούμε την επιθυμία του ανθρώπου να οδηγείται προς τον πλουτισμό, δεν είναι δυνατόν με αυτά τα αξιοκρατικά κριτήρια, αυτοί που βρίσκονται στις θέσεις των δικαστών, να μην αμείβονται αναλόγως της εργασίας που κάνουν και παράλληλα, να μη δίνεται κίνητρο στους ανθρώπους που πραγματικά είναι και καλοί στις σπουδές τους, έχουν και τη διάθεση της νομικής επιστήμης και της νομικής αυτής κατεύθυνσης, να οδηγούνται στο Δικαστικό Σώμα. Και να το πω και λίγο πιο απλά, δεν είναι δυνατόν ο δικαστής να δικάζει και να βλέπει, ενδεχομένως, μπροστά του δικηγόρους, οι οποίοι αμείβονται για μια συγκεκριμένη υπόθεση περισσότερο απ' ό,τι αμείβεται μηνιαίως ο δικαστής. Συνεπώς θεωρούμε ότι οι δικαστές πρέπει να αμείβονται.

Αντιλαμβανόμαστε ότι είναι κάπως οξύμωρο να κρίνει ένα όργανο που αποτελείται κυρίως από δικαστές, ένα δικαστικό όργανο τέτοιας φύσεως, τη μισθολογική κλίμακα των δικαστών. Βέβαια, πρέπει να αναφέρουμε ότι η συγκεκριμένη υπόθεση του μισθοδικείου, όπως αναφέρεται, που έδωσε κάποια ποσά στους δικαστές, τα έδωσε, διότι κάποια Εκτελεστική Εξουσία,

κάποια κυβέρνηση, είχε δώσει κάποιους υπέρογκους μισθούς σε συγκεκριμένα άτομα Προέδρων Ανεξαρτήτων Αρχών, με άμεση συνέπεια, στα πλαίσια της ερμηνείας του νόμου, να μισθόσουν αυτοί οι δικαστές να κερδίσουν την απόφαση.

Δεν είναι δυνατόν να δίνουμε την εικόνα στην κοινή γνώμη ότι μαζεύτηκαν κάποιοι δικαστές και είπαν: «Θα αυξήσουμε τους μισθούς μας, γιατί έτσι θέλουμε». Υπήρχε μια αύξηση που έγινε συγκεκριμένη, από κυβέρνηση και βάσει αυτής της αύξησης που υπήρξε σε άλλα πρόσωπα, αυτομάτως έκρινε το συγκεκριμένο δικαστήριο ότι θα έπρεπε να επεκταθεί και στους δικαστές και αν τυχόν κάποιος Βουλευτής προσφύγει, αντίστοιχα, θα επεκταθεί και στους Βουλευτές. Συνεπώς πάλι το πρόβλημα προήλθε από εδώ, από τη Νομοθετική Εξουσία και για να ακριβολογούμε, από την Εκτελεστική Εξουσία, διότι δεν μερίμνησε να δει πού δίνει τις όποιες αυξήσεις, ώστε να μη δημιουργηθεί αυτό το θέμα.

Πιστεύουμε σε κάθε περίπτωση ότι θα μπορούσε να υπήρχε μία συνεργασία στο συγκεκριμένο θέμα της μισθοδοσίας των δικαστών -και από τη στιγμή που βλέπουμε να υπάρχει παρέμβαση σε άλλα θέματα ως προς την επιλογή της εξουσίας- που είναι ένα ουσιαστικό θέμα, διότι νομικά να το δούμε, δεν είναι δυνατόν αυτός που είναι ο δικαιούχος να κρίνει και την υπόθεσή του.

Εδώ θα μπορούσε, λοιπόν, να υπήρχε μία συνεργασία του νομοθετικού σώματος με μια επιτροπή της Βουλής, μ' ένα αντίστοιχο δικαστικό όργανο, το οποίο θα αποφάσιζε για τα όποια δικαιώματα των δικαστών για αύξηση των μισθών τους. Και δεν καταλαβαίνω -παρεμβαίνει το νομοθετικό Σώμα, παρεμβαίνει το εκτελεστικό Σώμα για να επιλέξει την ηγεσία -που δεν θα έπρεπε- και σ' ένα τέτοιο θέμα, όπου πραγματικά δεν μπορούν οι δικαστές να αποφασίζουν για την αύξηση του μισθού τους- γιατί να μην υπήρχε μία συνεργασία των εξουσιών της Νομοθετικής Εξουσίας με μια επιτροπή της Βουλής και αντίστοιχα, της Δικαστικής Εξουσίας, ώστε να καταλήγαμε στα όποια ασφαλή συμπεράσματα, για να μην υπήρχε η παραμικρή υπόνοια στην κοινή γνώμη ή στον κάθε πολίτη, ότι οι δικαστές αποφασίζουν στα όρια, στις παρυφές του νόμου, για αύξηση του μισθού τους;

Επιμένω ότι, αν δούμε άκρως νομικά τη συγκεκριμένη απόφαση, πιστεύω ότι θα καταλήξουμε ότι καλά έκαναν οι δικαστές, όχι επειδή πήραν αυτά τα χρήματα, που είναι προκλητικό για την κοινή γνώμη, αλλά γιατί υπήρχε το έρεισμα. Και όταν υπάρχει το έρεισμα από μια λανθασμένη κίνηση της Εκτελεστικής Εξουσίας, δεν μπορούμε να απαιτήσουμε από κάποιον που είναι δικαιούχος να μην πάει να το ζητήσει και να το διεκδικήσει. Συνεπώς πάλι το πρόβλημα ξεκίνησε από εδώ.

Θεωρούμε ότι η συνεργασία σε αυτό το θέμα Νομοθετικής Εξουσίας και Δικαστικής Εξουσίας θα απαλείψει τα όποια φαινόμενα δυσλειτουργίας υπάρχουν αυτού του ειδικού δικαστηρίου, του μισθοδικείου και παράλληλα, θα οδηγήσει και τους δικαστές στο να αντιληφθούν, με βάση τα κοινωνικά δεδομένα ως έχουν τώρα, ως πού μπορούν να φθάσουν οι διεκδικήσεις τους, αλλά και να υπάρχει και ένας ολόκληρος έλεγχος, που στόχο πάλι θα έχει τη σωστή απονομή της δικαιοσύνης και στο συγκεκριμένο θέμα.

Τέλος, όσον αφορά τις επιπλέον αρμοδιότητες, τα ειδικά τμήματα που αναφέρονται για να εκδικάζουν συγκεκριμένες υποθέσεις, εμείς θεωρούμε ότι είναι στη σωστή κατεύθυνση. Πρέπει να υπάρχουν τα ειδικά τμήματα, γιατί ειδικά οι δημόσιες συμβάσεις θέλουν μια ιδιαίτερη εξειδίκευση και θέλουν εξειδικευμένους δικαστές. Δεν συμμερίζομαι την όποια φοβία υπάρχει, γιατί αντίστοιχα υπάρχουν και άλλα τμήματα. Θα έπρεπε και για τα άλλα τμήματα να υπήρχε η ίδια φοβία. Είναι καλό να υπάρχει συγκεκριμένη εξειδίκευση σ' ένα τόσο περίπλοκο θέμα που, κατά την άποψή μου, είναι και προς όφελος της διαφάνειας.

Πιστεύω ωστόσο ότι δεν θα χρειαζόταν μια Συνταγματική Αναθεώρηση. Θα μπορούσε μ' έναν απλό νόμο να δημιουργηθεί ένα τέτοιο ειδικό τμήμα. Ωστόσο, επειδή βρίσκεται προς τη σωστή κατεύθυνση, εμείς επικροτούμε αυτές τις διατάξεις.

Διατηρούμε τον προβληματισμό μας, αν χρειάζεται η συνταγ-

ματική ρύθμιση. Έχω ακούσει με προσοχή και τις δυο πλευρές. Και οι δύο έχουν έρεισμα. Μπορεί και να χρειάζεται, μπορεί και να μη χρειάζεται. Αλλά για να δούμε ουσιαστικά το θέμα, από τη στιγμή που βρίσκεται προς τη σωστή κατεύθυνση, εμείς θα το επικροτήσουμε.

Σε κάθε, όμως, περίπτωση καλούμε τη Νέα Δημοκρατία, έστω και αυτήν την ύστατη ώρα και από τη στιγμή που χρειάζεται να υπάρχει μια συναίνεση των κομμάτων για να γίνει η όποια αναθεώρηση, να ακούσουμε με προσοχή αυτά που ανέφερε η Αντιπολίτευση στο σύνολό της για το άρθρο 90 παράγραφος 5.

Υπάρχει η δυνατότητα να οδηγηθείτε, συνάδελφοι της Νέας Δημοκρατίας, σε μια πραγματικά πρωτοποριακή ρύθμιση του Συντάγματος που θα επικροτήσουν όλοι και να δοθεί η δυνατότητα πλήρους απογαλακτισμού της ηγεσίας της Δικαστικής Εξουσίας από την όποια κυβέρνηση και πραγματικά, πιστέψτε με, τότε δεν θα υπάρξει κανένα κόμμα που να μην αναγνωρίσει ότι πραγματικά θέλετε να οδηγήσετε τη δικαιοσύνη σε μια σωστή λειτουργία. Να μην υπάρχει εμπλοκή είτε του υπουργικού συμβουλίου είτε γενικότερα της Εκτελεστικής εξουσίας στην επιλογή της ηγεσίας των ανωτάτων δικαστηρίων.

Με αυτές τις σκέψεις, κλείνω και εγώ την εισήγησή μου, κυρία Πρόεδρε και σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη – Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Πλεούρη.

Εισερχόμεστε στις ομιλίες των εγγεγραμμένων Βουλευτών.

Ο κ. Τσούκαλης έχει το λόγο.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΣΟΥΚΑΛΗΣ: Ευχαριστώ πολύ, κυρία Πρόεδρε.

Θα περιοριστώ μόνο στην αναθεώρηση του άρθρου 100, που έχει σχέση με το Συνταγματικό Δικαστήριο.

Υποστηρίζεται από έγκυρους συνταγματολόγους, αλλά και νομικούς, ότι ο αναθεωρητικός οίστρος που κατέλαβε τα δυο μεγάλα κόμματα την τελευταία δεκαετία έχει βασικά δύο άξονες. Ο ένας ταυτίζεται με τη θεσμική επιδίωξη αναγωγής της πολιτικής εξουσίας σε αναθεωρητική εξουσία. Επ' αυτού, νομίζω ότι πάρα πολλά είπαμε κατά τις προηγούμενες συνεδριάσεις της Επιτροπής μας, αλλά και κατά τις προηγούμενες συνεδριάσεις της Ολομέλειας, όσον αφορά την προηγούμενη Αναθεώρηση του Συντάγματος. Ο άλλος άξονας στοχεύει στη Δικαστική Εξουσία. Θέλει να την αποδυναμώσει θεσμικά, αφαιρώντας της την εξουσία του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων.

Και οι δυο στόχοι επιδιώκεται να επιτευχθούν μέσα από την καταδολίευση και «μπαλαλοποίηση» της αναθεωρητικής διαδικασίας. Διαβλέπω και στις δυο κυβερνητικές παρατάξεις μια αναθεωρητική τάση που στρέφεται κατά της Δικαστικής Εξουσίας. Θέλει να την περιορίσει, να την οριοθετήσει.

Η επιδίωξη του δεύτερου στόχου αναδεικνύεται από τις δηλώσεις και τις απόψεις των υποστηρικτών της ίδρυσης Συνταγματικού Δικαστηρίου. Μέσα από αυτές διαγιγνώσκεται μια σαφής αντιδικαστική πρόθεση. Η καχυποψία της πολιτικής εξουσίας απέναντι στη δικαστική είναι ανυπόκριτη.

Αρκούμαι να αναφερθώ σ' ένα απόσπασμα του εισηγητή της προηγούμενης Αναθεώρησης, του συναδέλφου κ. Βενιζέλου. Αναφέρει ο κ. Βενιζέλος επί λέξει: «Η καχυποψία του Συντάγματος και άρα του συντακτικού νομοθέτη πρέπει να είναι καχυποψία καθολική, πανοπτική. Αφορά και το μελλοντικό κοινό νομοθέτη, αλλά και το δικαστή».

Οι πρωταγωνιστές, λοιπόν, της αναθεωρητικής διαδικασίας σχεδιάζουν να αντικαταστήσουν το υφιστάμενο σύστημα του διάχυτου συγκεκριμένου και παρεμπόπτοντος ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων.

Σήμερα καθένας που βρίσκεται στην ελληνική επικράτεια μπορεί να απευθυνθεί στο φυσικό του δικαστή και να ζητήσει άμεσα προστασία των συνταγματικών ελευθεριών και δικαιωμάτων του. Η απλή αυτή διαδικασία προτείνεται να αντικατασταθεί από τη δυσκίνητη και δαπανηρή διαδικασία της ατομικής προσφυγής σε ένα κεντρικό ανώτατο δικαστήριο ή τη χρονοβόρα και πολύπλοκη μέθοδο του προδικαστικού ερωτήματος.

Σταχυολογώ μερικές από τις ενστάσεις. Η συγκρότηση του οργάνου από αναγνωρισμένους κύρους νομικούς που θα επιλέγονται από την κυβερνητική Πλειοψηφία.

Να θυμίσω ότι σε όλα τα συστήματα συγκεντρωτικού ελέγχου, τα μέλη του Συνταγματικού Δικαστηρίου ορίζονται από τους βασικούς παράγοντες του πολιτεύματος, από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, τον Πρόεδρο της Βουλής ή από τον Πρωθυπουργό, που συνήθως, τουλάχιστον στο ελληνικό κοινοβουλευτικό σύστημα, ανήκουν στην ίδια κομματική παράταξη. Αναφέρομαι στο ελληνικό κοινοβουλευτικό σύστημα, κυρία Πρόεδρε, για να μην υπάρχει παρεξήγηση.

Θα περιορίσει δραστικά τη νομιμοποίηση των συνταγματικών δικαστών. Η αμεροληψία τους, αμφιλεγόμενη λόγω του τρόπου ανάδειξής τους, θα τίθεται σε αμφισβήτηση, ακόμα και στην περίπτωση της κυβερνητικής αλλαγής. Τότε ο έλεγχος της συνταγματικότητας ενός νομοθετήματος, συχνά θα αποκτά το χαρακτήρα αντιπαράθεσης ανάμεσα στην πρόσφατα εκλεγμένη νομοθετική εξουσία και στους διορισμένους «σοφούς» της αντίπαλης πολιτικής μερίδας. Η πολιτική διαφωνία θα τείνει να προσλάβει δικαστική διάσταση, αλλά και το αντίθετο. Η δικαστική κρίση εύκολα θα προσλαμβάνεται ως προσπάθεια της Αντιπολίτευσης να ματαιώσει τις επιλογές της Κυβέρνησης.

Η αποδοχή, λοιπόν, των αποφάσεων από την κοινή γνώμη και την κοινωνία των ερμηνευτών του Συντάγματος θα δυσχερανθεί και αυτό με αρνητικές συνέπειες στην ουσιαστική εμβέλειά τους, στο ερμηνευτικό δεδικασμένο που θα παράγουν.

Πραγματικά αυτής της μορφής ο έλεγχος της συνταγματικότητας οδηγεί στην ακύρωση του νόμου, στην εξαφάνισή του από την έννομη τάξη. Για το λόγο αυτό, ο συνταγματικός δικαστής δικαιολογημένα διατάζει να διαπιστώσει αντισυνταγματικότητα και να ματαιώσει, ευθέως, τη βούληση του δημοκρατικά νομιμοποιημένου νομοθέτη. Αντιθέτως, ο διάχυτος έλεγχος συνδέεται άρρηκτα και με τη δικαιοδοτική λειτουργία. Εξασθενεί τα ατομοκεντρικά χαρακτηριστικά που αυτός διαθέτει σε άλλες έννοιες τάξεις.

Ο Έλληνας δικαστής, όταν εξετάζει αν ο νόμος θίγει δικαιώματα του διαδίκου, δεν προτάσσει την ελευθερία του τελευταίου έναντι της θέλησης του αντιπροσωπευτικού οργάνου. Επιδιώκει να διαφυλάξει τον αυστηρό χαρακτήρα του Συντάγματος, ως έκφρασης και υπέρτατης εγγύησης της λαϊκής κυριαρχίας. Ο νόμος που αγνοεί τις πιο βασικές, τις θεμελιώδεις επιλογές του κυρίαρχου δεν εφαρμόζεται στην συγκεκριμένη περίπτωση, χωρίς να θίγονται οι πολιτικές στοχεύσεις της εκλογικά νομιμοποιημένης πλειοψηφίας.

Αυτή η διάχυτη εξουσία της δικαστικής εξουσίας προτείνεται να αντικατασταθεί από την εξουσία των «σοφών» να επαναδιατυπώνουν το Σύνταγμα, να ερμηνεύουν τον καταστατικό χάρτη αφηρημένα, έξω και πάνω από την υπάρχουσα αντιδικία, δηλαδή με αξιώσεις καθολικής ισχύος.

Με τον τρόπο αυτό, το ολιγομελές συμβούλιο θα γίνει ο μοναδικός παραστάτης, αλλά ταυτόχρονα και ο κηδεμόνας του Συντάγματος. Ο κύκλος των ερμηνευτών, αυτών που στο πλαίσιο της ομαλής λειτουργίας των θεσμών είναι επιφορτισμένοι με την τήρηση του Συντάγματος, στενεύει ασφυκτικά και στο πολιτεύματά μας εισάγονται πρωτόγνωρα πατερναλιστικά στοιχεία.

Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη – Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Τσούκαλη.

Το λόγο έχει τώρα ο συνάδελφος κ. Μπούγας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΟΥΓΑΣ: Ευχαριστώ πολύ.

Κυρία Πρόεδρε, όλοι μας σε αυτήν την Αίθουσα έχουμε αναρωτηθεί αν μπορούμε στα πλαίσια της αναθεωρητικής διαδικασίας να προσφέρουμε λύσεις, οι οποίες δεν θα έχουν ακαδημαϊκό χαρακτήρα, αλλά θα μπορούν να διευκολύνουν στον καθημερινό βίο τους πολίτες. Νομίζω ότι όταν γίνεται η συζήτηση των διατάξεων για τη δικαιοσύνη, μας δίνεται η δυνατότητα αυτή.

Θα μιλήσω για τρία μόνο άρθρα, για τα οποία έχω προτείνει και σχετικές τροποποιήσεις. Ξεκινώ από το άρθρο 95 που διαγράφει τις αρμοδιότητες του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Κυρία Πρόεδρε, την πρόταση για τροποποίηση του συγκεκριμένου άρθρου, θα ήθελα να την έβλεπα πιο τολμηρή, διότι θα έπρεπε ο στόχος μας να είναι προς δυο κατευθύνσεις. Η

πρώτη κατεύθυνση να είναι η αποσυμφόρση από την υπερφόρτωση που υφίσταται το Συμβούλιο της Επικρατείας και η δεύτερη η ενίσχυση του κύρους.

Υπάρχει μια πολύ μεγάλη καθυστέρηση -σε τριάντα χιλιάδες υπολογίζονται οι υποθέσεις που εκκρεμούν αυτήν την ώρα στο Συμβούλιο της Επικρατείας- που καταταλαιπωρεί τους πολίτες και καταπονεί τους δικαστές, οι οποίοι καλούνται να εκδικάσουν, να επεξεργαστούν και να εκφέρουν δίκαιη κρίση σ' έναν τόσο μεγάλο όγκο υποθέσεων.

Τέσσερα πράγματα, τέσσερις είναι οι άξονες που θα πρέπει να έχει μία συνταγματική μεταρρύθμιση του εν λόγω άρθρου.

Ο πρώτος είναι αυτός που είπα, η αποσυμφόρση δηλαδή από τον όγκο των υποθέσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ο δεύτερος είναι ο περιορισμός της καταχρηστικής προσφυγής στο Ανώτατο Δικαστήριο. Ο τρίτος είναι η βελτίωση της Δημοσίας Διοίκησης, έτσι ώστε να μην είναι αναγκασμένοι οι πολίτες να προσφεύγουν κατά πράξεων μη νόμιμων ή καταχρηστικών των εκτελεστικών της διοίκησης οργάνων και ο τέταρτος, κυρία Πρόεδρε, είναι η αξιοποίηση -που δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα- της διάταξης του άρθρου 94, παράγραφος 4, που εισήχθη στο Σύνταγμα μας το 2001.

Θα μιλήσω για τον πρώτο και τον τελευταίο, γιατί δεν έχω χρόνο για να μπορέσω να τους αναπτύξω όλους, όπως θα ήθελα.

Με την πρότασή μου, κυρία Πρόεδρε -και επιτρέψτε μου αυτήν να αναπτύξω- αντί να καθιερώνεται τεκμήριο ακυρωτικής διαδικασίας υπέρ του Συμβουλίου της Επικρατείας, εγώ προτείνω να γίνει το αντίθετο. Δηλαδή, με ειδικό νόμο να προσδιορίζονται οι ακυρωτικές διαφορές οι οποίες θα οδηγούνται προς εκδίκαση από το Συμβούλιο της Επικρατείας και το γενικό τεκμήριο αρμοδιότητας να ανήκει στα Τακτικά Διοικητικά Δικαστήρια. Έτσι θα μπορέσουμε έναν πολύ μεγάλο όγκο ακυρωτικών υποθέσεων να τις μεταφέρουμε στο φυσικό τους δικαστή που πρέπει να είναι τα Διοικητικά Δικαστήρια.

Να απαλειφθεί, επίσης, το εδάφιο 3 της υφιστάμενης διάταξης του άρθρου 95, για να μην εκδικάζονται διαφορές ουσίας από το Συμβούλιο της Επικρατείας, αλλά αυτό να ανήκει στην αρμοδιότητα των Τακτικών Δικαστηρίων και να αφήνεται το Συμβούλιο της Επικρατείας να κρίνει μόνο μείζονες σημασίας διοικητικές διαφορές ακυρωτικού χαρακτήρα. Έτσι και θα αποσυμφορηθεί το Ανώτατο Δικαστήριο, αλλά και θα ενισχυθεί ο ρόλος του ως ακυρωτικού δικαστηρίου και βέβαια θα αναβαθμιστεί και το κύρος του, κάτι που σήμερα είναι ζητούμενο.

Το άρθρο 94, παράγραφος 4, δίνει τη δυνατότητα να ληφθούν μέτρα διοικητικής φύσης για τη συμμόρφωση της διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις. Τολμώ να πω, κυρία Πρόεδρε, ότι ο κοινός νομοθέτης δεν έχει κάνει χρήση -ως όφειλε να κάνει- της διάταξης αυτής του Συντάγματος, με αποτέλεσμα και οι αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, πολύ περισσότερο όμως των Διοικητικών Δικαστηρίων, να μην εκτελούνται αμέσως και να μην υπάρχει ταχεία συμμόρφωση της διοίκησης προς τις αποφάσεις των Διοικητικών Δικαστηρίων και του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Θα αναφερθώ αμέσως στην επόμενη διάταξη, στη διάταξη του άρθρου 98, παράγραφος 1, εδάφιο β'. Συμφωνώ με την προτεινόμενη διατύπωση από τη Νέα Δημοκρατία, πλην όμως, κυρία Πρόεδρε, προτείνω να διαγραφούν οι λέξεις «από ειδικό τμήμα». Κι αυτό όχι διότι δεν είναι αναγκαίο να γίνεται από δικαστές, οι οποίοι θα έχουν εξειδικευτεί στις δημόσιες συμβάσεις, ώστε να διαφυλάσσεται το δημοσιονομικό συμφέρον της χώρας, όσο διότι υπάρχει μία αντίθεση προς άλλη διάταξη του Συντάγματος. Και εννοώ τη διάταξη του άρθρου 93, παράγραφος 1.

Το άρθρο 93, παράγραφος 1, κυρία Πρόεδρε -το αναγιγνώσκω- λέει συγκεκριμένα ότι τα δικαστήρια διακρίνονται σε διοικητικά, πολιτικά και ποινικά και οργανώνονται με ειδικούς νόμους. Κατά συνέπεια πρέπει να αφήνεται η ειδικότερη οργάνωση των δικαστηρίων, άρα και του Συμβουλίου της Επικρατείας, σε ειδικό νόμο και να μην υπεισέρχεται το Σύνταγμα να αναθέσει συγκεκριμένου είδους διαφορές σε ένα Τμήμα, το οποίο βεβαίως δεν θα μπορεί και να καταργηθεί, διότι θα απαιτείται

συνταγματική τροποποίηση, αν οψέποτε σκεφτόμασταν την κατάργηση αυτού του Τμήματος.

Κι έρχομαι τώρα στην πρόταση της Νέας Δημοκρατίας για το άρθρο 100 του Συντάγματος. Πριν αναφέρω τη δική μου πρόταση, έτσι όπως τη διατυπώνω, θα περιγράψω σε πολύ λίγο χρόνο το τι συμβαίνει σήμερα. Σήμερα, κυρία Πρόεδρε, καθώς και κατά το πρόσφατο παρελθόν, έχουμε γίνει μάρτυρες μιας πλειάδας υποθέσεων, ιδίως υποθέσεων εργαζομένων, με τις οποίες διεκδικούν επιδόματα ή αυξήσεις ή προσφεύγουν στα δικαστήρια για την ερμηνεία του είδους των συμβάσεων εργασίας, με τις οποίες απασχολούνται. Όλες λοιπόν αυτές οι υποθέσεις γεμίζουν τα πινάκια δικαστηρίων σε ολόκληρη τη χώρα, εκδίδονται, πολλές φορές, αντιφατικές μεταξύ τους αποφάσεις και αναμένεται αυτή η διαφορά να οδηγηθεί στην Ολομέλεια του Ακυρωτικού, προκειμένου το ζήτημα να αντιμετωπιστεί.

Αυτό ταλαιπωρεί και τους πολίτες, καταπονεί, βεβαίως, και τους δικαστές. Πρόσφατα επιχειρήθηκε με τροποποίηση του άρθρου 699 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας να μπει μια τάξη σ' αυτές τις υποθέσεις. Γνωρίζετε πολύ καλά, κυρία Πρόεδρε -και γνωρίζουν και οι συνάδελφοι- ότι στις γνήσιες υποθέσεις των ασφαλιστικών μέτρων δεν επιτρέπεται η άσκηση ενδίκων μέσων. Με πρόσφατη τροποποίηση του άρθρου 699 και προκειμένου να μπει μια τάξη στις υποθέσεις ασφαλιστικών μέτρων που ήταν κατάσπαρτες σε όλα τα δικαστήρια της χώρας, επετράπη η από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου άσκηση αναίρεσης, όταν διάδικος είναι το δημόσιο, νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου ή νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου που ανήκει στο κράτος.

Σημαντικό είναι ότι αυτή η αναίρεση δεν είναι υπέρ του νόμου, αλλά τα αποτελέσματά της επεκτείνονται και στους δικούς.

Αυτή η διάταξη, όπως ήταν αναμενόμενο, έχει κατακριθεί. Τι θα πρέπει να γίνει, αν δεν οδηγηθούμε στο Συνταγματικό Δικαστήριο; Υπάρχει ένα παράδειγμα το οποίο πριν από τρία χρόνια ξεκίνησε από τη Γερμανία και αφορά στην Κεφαλαιαγορά. Ένας νόμος για την Κεφαλαιαγορά στη Γερμανία ρυθμίζει υποθέσεις με όμοια ιστορική βάση και όμοια νομική βάση. Εάν διαπιστώσουν τα πρωτοβάθμια δικαστήρια την ύπαρξη περισσοτέρων ομοίων υποθέσεων σε πρώτο βαθμό, υποχρεούνται να αναστείλουν την εκδίκασή τους. Αυτή η διαφορά μεταφέρεται -σε ό,τι αφορά το νομικό της σκέλος- σ' ένα δευτεροβάθμιο δικαστήριο. Αποφαίνεται το δευτεροβάθμιο δικαστήριο και στη συνέχεια επιστρέφουν οι υποθέσεις προς περαιτέρω εκδίκαση στα πρωτοβάθμια δικαστήρια.

Αυτό είναι ένα παράδειγμα. Όμως, όταν μιλάμε για ερμηνεία νόμου, όλα αυτά μπορούμε να τα συζητήσουμε και να βρούμε άκρη. Όταν, όμως, απασχολεί τα πρωτοβάθμια δικαστήρια το θέμα της αντισυνταγματικότητας ενός νόμου, σήμερα τι έχουμε; Κανένα δικαστήριο, τουλάχιστον σε πρώτο βαθμό -ή ελάχιστα, για να μην είμαι απόλυτος- δεν κρίνει ένα νόμο ως αντισυνταγματικό. Με ένδικα μέσα φτάνουμε στο Τμήμα. Το Τμήμα, με την τροποποίηση του 2001, παραπέμπει στην Ολομέλεια και η Ολομέλεια αποφαινεται για τη συνταγματικότητα ή μη του νόμου.

Η πρόταση, λοιπόν, του άρθρου 100 του Συντάγματος δίδει -και πρέπει να δίδει- τη δυνατότητα διάχυτου ελέγχου, όμως όχι με παραπομπή στην Ολομέλεια του οικείου δικαστηρίου. Δηλαδή, αν ένα δικαστήριο πρώτου βαθμού διαπιστώσει ή κρίνει, κάνοντας έλεγχο της συνταγματικότητας, ότι μία διάταξη είναι αντισυνταγματική, κατά τη δική μου πρόταση, κυρία Πρόεδρε, δεν χρειάζεται να παραπέμπει στην Ολομέλεια του οικείου δικαστηρίου για να έχουμε νέα κρίση και παραπομπή στο Συνταγματικό, αλλά θα μπορεί να αναστέλλει την εκδίκαση της υπόθεσης και να παραπέμπει απευθείας στο Συνταγματικό Δικαστήριο. Δεν χρειάζεται αυτή η μεσολάβηση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, όταν μπορεί σήμερα οιοιοδήποτε ελληνικό δικαστήριο, οιοιοδήποτε βαθμού, να αναστείλει την εκδίκαση της υπόθεσης και να θέσει προδικαστικό ερώτημα για την ερμηνεία του Ευρωπαϊκού Δικαίου στο Δ.Ε.Κ. Γιατί να μην μπορεί να κάνει απευθείας παραπομπή του θέματος για αντισυνταγματικότητα ενός νόμου στο Συνταγματικό Δικαστήριο; Γιατί

να υπάρχει μεσολάβηση της Ολομέλειας των οικείων δικαστηρίων; Αυτό απαιτεί και χρόνο, αλλά και έξοδα εκ μέρους των διαδίκων.

Νομίζω, λοιπόν, κυρία Πρόεδρε, ότι θα πρέπει το άρθρο 100, προκειμένου να μην εμποδίζεται ο διάχυτος έλεγχος της συνταγματικότητας, να προβλέπει τη δυνατότητα ευθείας παραπομπής από το δικαστήριο οποιουδήποτε βαθμού, στο Συνταγματικό Δικαστήριο, προκειμένου να κριθεί η συνταγματικότητα και βέβαια αυτή η απόφαση να είναι δεσμευτική.

Θα ήθελα να πω και κάτι ακόμα με αφορμή τα όσα ελέγχθησαν από τον κ. Κουβέλη. Ασφαλώς, στο παράδειγμα το οποίο αναφέρατε, θα μπορούσε οποιοδήποτε δικαστήριο, είτε το Συμβούλιο της Επικρατείας, είτε ο Άρειος Πάγος, να αποφανθεί για τη συνταγματικότητα ή όχι.

Όμως, κυρία Πρόεδρε, από το πρόσφατο παρελθόν –δεν θα ήθελα να αναφέρω συγκεκριμένες υποθέσεις– υπήρξε η εξής «μεθόδευση». Ένα δικαστήριο το οποίο ήταν αρμόδιο, απεφάνθη ότι ένας νόμος είναι αντισυνταγματικός. Η Κυβέρνηση διά «μεθοδεύσεων» –όχι η παρούσα Κυβέρνηση, αλλά η προηγούμενη Κυβέρνηση– οδήγησε το θέμα στην Ολομέλεια ετέρου Ανωτάτου Δικαστηρίου, η οποία έκρινε ότι ο νόμος δεν πάσχει από αντισυνταγματικότητα, έτσι ώστε να υπάρξει αντίθεση μεταξύ των δύο κρίσεων των Ανωτάτων Δικαστηρίων, για να μην υπάρξει μετά το θέμα να οδηγηθεί στο ΑΕΔ.

Αυτά, λοιπόν, με την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου αποφεύγονται.

Τώρα μπορεί να «μεθοδευθεί» μία κρίση από την ολομέλεια άλλου ανώτατου δικαστηρίου, για να μπορέσει να οδηγηθεί η υπόθεση στο Α.Ε.Δ.. Με το Συνταγματικό Δικαστήριο, έτσι όπως το προβλέπει η πρόταση και με την τροποποίηση την οποία εισηγούμαι, νομίζω ότι τα πράγματα θα απλοποιηθούν, θα επιταχυνθεί η διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης και θα υπάρχει και ασφάλεια σε ό,τι αφορά την κρίση για τη συνταγματικότητα ή μη –την ουσιαστική αντισυνταγματικότητα ή μη, εννοώ– νόμου.

Ευχαριστώ πολύ, κυρία Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστούμε τον κ. Μπούγα για τις πολύ ενδιαφέρουσες προτάσεις του.

Το λόγο έχει η κ. Φιλίνη.

ΑΝΝΑ ΦΙΛΙΝΗ: Κυρία Πρόεδρε, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, νομίζω, όπως ανέφεραν και άλλοι συνάδελφοι και ιδιαίτερα ο κ. Κουβέλης στην τοποθέτησή του ότι το Σύνταγμα της Ελλάδας ιστορικά αποδεδειγμένα είναι από τα δημοκρατικότερα συντάγματα που υπάρχουν σήμερα στον κόσμο και στην Ευρώπη τόσο για τις διατυπώσεις τις οποίες έχει, όσο και για τον τρόπο εφαρμογής του. Και θα μπορούσε να πει κάποιος ότι ο διάχυτος έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων, έτσι όπως υιοθετείται από το Σύνταγμά μας, είναι ένα από τα καίρια σημεία που αποδεικνύουν και τη δημοκρατικότητα του Συντάγματός μας.

Όντως το Συνταγματικό Δικαστήριο υπάρχει σε χώρες που είχαν φασιστικά, ολοκληρωτικά καθεστώτα, όπως είναι η Γερμανία και η Ιταλία, όπου έχει τύχει να έχω ζήσει και αρκετά χρόνια. Εκεί το Συνταγματικό Δικαστήριο είχε να παίξει ένα ρόλο ελέγχου στο κατά πόσο τα κόμματα των χωρών αυτών είχαν δικαίωμα μέσα από το πρόγραμμά τους να συμμετέχουν στα πολιτικά πράγματα της χώρας, γιατί όντως εκεί υπήρχαν ναζιστικά, φασιστικά κόμματα. Δεν είναι τυχαίο ότι και στην Ελλάδα επί χούντας επιχειρήθηκε να περάσει ένα Συνταγματικό Δικαστήριο ακριβώς την εποχή που η χούντα επί Μαρκεζίνη ήθελε να εξασφαλίσει με το δικό της φιλελευθερισμό, όπως ήθελε να τον εφαρμόσει, τον έλεγχο της λειτουργίας των κομμάτων. Δηλαδή, τα Συνταγματικά Δικαστήρια έχουν παίξει και παίζουν και στην Τουρκία το βλέπουμε σήμερα– ένα ρόλο περισσότερο πολιτικού ελέγχου πολιτικών ζητημάτων.

Όπως είπατε εσείς, κυρία Πρόεδρε, αλλά και μέσα από τις διατυπώσεις που κάνει η Νέα Δημοκρατία προτείνοντας το Συνταγματικό Δικαστήριο, δεν προβλέπονται τέτοιου είδους λόγος, για να υποστηριχθεί το Συνταγματικό Δικαστήριο. Όμως, δεν μπορούμε να αποκλείσουμε στο μέλλον τέτοιου είδους περιπτώσεις. Ήδη μιλήσατε για περιπτώσεις στην Ομοσπονδια-

κή Δημοκρατία της Γερμανίας, όπου εκεί τα διάφορα ομόσπονδα κράτη έχουν περιπτώσεις διαφοροποιήσεων των νόμων, ακριβώς γιατί υπάρχουν διαφορετικά ομόσπονδα κράτη, πράγμα το οποίο δεν έχουμε εμείς. Όμως, εάν υπάρχουν πολιτικά ζητήματα που θα πρέπει να ελεγχθούν στην περίπτωση της Ελλάδας, νομίζω ότι θα ήταν ιδιαίτερα αυταρχικό και αντιδημοκρατικό, εάν ο έλεγχος τέτοιου είδους ζητημάτων περνούσε από ένα ολιγομελές και ελεγχόμενο τελικά δικαστήριο.

Το δικό μας Σύνταγμα υιοθετεί το σύστημα του διάχυτου ελέγχου, κάτι το οποίο θα ανασταλεί τελικά με τον έναν ή τον άλλον τρόπο. Νομίζω ότι και αυτά τα οποία προσφάτως ανέφερε και ο κ. Μπούγας στην εισήγησή του, δηλαδή τη δυνατότητα να διακόπτεται η λειτουργία ενός δικαστηρίου και να πηγαίνει την ώρα της λειτουργίας του δικαστηρίου ο υπό εξέταση νόμος στο Συνταγματικό Δικαστήριο, και απ' αυτές τις περιπτώσεις που ανέφερε ο κύριος συνάδελφος, νομίζω ότι αποδεικνύεται και μια μη λειτουργική και γρήγορη, όπως υποστηρίζεται, λειτουργία των δικαστηρίων, αλλά και μία μη δημοκρατική νομίζω, λειτουργία των δικαστηρίων.

Πιστεύω ότι, όπως είχα την τύχη να αναφέρω και όταν μίλησα για το άρθρο 24 στην Επιτροπή για την Αναθεώρηση του Συντάγματος πριν από δυο εβδομάδες περίπου, το Συνταγματικό Δικαστήριο τα τελευταία χρόνια επιχειρείται, ιδίως επειδή υπάρχει μια πρωτοποριακή νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 24 του Συντάγματος, πράγμα που θα ήταν πάρα πολύ αρνητικό για το περιβάλλον μας και για τη λειτουργία της Δημοκρατίας μας.

Νομίζω, όμως, ότι υπάρχει και μια άλλη δυνατότητα που ανοίγει και στην οποία πρέπει να είμαστε πάρα πολύ προσεκτικοί. Ενδεχομένως θα επιδιωχθεί στο μέλλον και ένας προληπτικός έλεγχος συνταγματικότητας των νόμων. Έχουμε την περίπτωση της Γαλλίας, όπου είναι το Συνταγματικό Συμβούλιο. Προσφάτως, πριν από δυο χρόνια νομίζω, είχαμε την περίπτωση, όπου ο νόμος Ζιπέ, που προτάθηκε σχετικά με τη δυνατότητα να υπάρχει η πρώτη εργασία χωρίς να είναι ασφαλισμένη, πέρασε απ' αυτό το Συνταγματικό Συμβούλιο και κρίθηκε συνταγματικός, παρά το γεγονός ότι το Σύνταγμα της Γαλλίας δεν επέτρεπε την ανασφάλιστη εργασία. Βέβαια, στη συνέχεια ο νόμος αυτός κατέρρευσε μέσα από τις ίδιες τις κινητοποιήσεις των εργαζομένων. Όμως, υπήρξε αυτή η αρνητική εμπειρία, η οποία ενδεχομένως μπορεί να ανοίξει στο μέλλον την όρεξη, για να υπάρξουν τέτοιους είδους προληπτικές εκτιμήσεις για αντισυνταγματικούς νόμους κ.λπ., κάτι που πιστεύω ότι ιδιαίτερα η Δημοκρατία μας και το Κοινοβούλιό μας στην Ελλάδα πρέπει να προσέξει αυτήν τη στιγμή.

Μην ξεχνάμε ότι έχουμε ένα σύστημα κυρίως πρωθυπουργικοκεντρικό. Υπάρχει η δεδηλωμένη στη χώρα μας. Ξέρουμε ότι περνάνε νόμοι στο Κοινοβούλιό μας με βάση την αρχή της δεδηλωμένης. Σπανίως οι Βουλευτές κυρίως του κυβερνώντος κόμματος, αλλά και οι άλλοι Βουλευτές έχουν τη δυνατότητα να εκφράσουν ελεύθερα την άποψή τους και μέσα στο Κοινοβούλιο με κίνδυνο να πέσει η Κυβέρνηση, εάν ένας Βουλευτής του κυβερνώντος κόμματος λάχει να πει μια διαφορετική άποψη για ένα νόμο απ' ό,τι του επιτρέπει το κόμμα του. Οπότε σε μία τέτοια συνθήκη, όπου οι νόμοι ελάχιστα έχουν τη δυνατότητα να εξεταστούν σε βάθος, με τη σημερινή λειτουργία του Κοινοβουλίου μας, νομίζω ότι θα ήταν ακόμα μία ανακοπή δημοκρατικού ελέγχου της νομιμότητας των νόμων, εάν είχαμε την εφαρμογή ενός τέτοιου Συνταγματικού Δικαστηρίου, το οποίο θα ήταν και ολιγομελές και αυταρχικό στη λειτουργία του και θα εμπόδιζε τη δημοκρατική λειτουργία του Κοινοβουλίου τελικά και του Συντάγματος στη χώρα μας.

Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ την κ. Φιλίνη.

Το λόγο έχει ο κ. Τζαβάρας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΖΑΒΑΡΑΣ: Ακούγοντας με προσοχή τα όσα πολύ σημαντικά είπαν οι συνάδελφοι, θα ήθελα να καταθέσω δυο απόψεις δικήν σχολιασμό σε όσα άκουσα, τα οποία πιστεύω ότι έχουν τη δύναμη να είναι κάπως γόνιμα στον προβληματισμό, ο οποίος αναπτύσσεται σ' αυτήν την κορυφαία δια-

δικασία της Αναθεώρησης του Συντάγματος.

Το πρώτο ζήτημα που διαπιστώνω ότι οι αναφερόμενοι στη Δικαστική Εξουσία πολλοί εξ ημών δεν αντιλαμβάνονται ότι η νοηματική συγκρότηση αυτής της λειτουργίας μπορεί να επηρεάζεται και αναπόφευκτα επηρεάζεται από την πολιτική ιστορία, πλην όμως προεχόντως θα πρέπει να οικοδομείται αυτή η διαδικασία με βάση κάποια κριτήρια και κάποιες έννοιες που είναι ίδιες προς την έννοια του δικαστικού πεδίου από κοινωνιολογική άποψη. Και όταν λέμε δικαστικό πεδίο εννοούμε τον κοινωνικό χώρο μέσα στον οποίο εκτυλίσσονται και αναπτύσσονται αγώνες που έχουν ως διακύβευμα την ορθή ερμηνεία και την εφαρμογή του νόμου. Δηλαδή υπάρχουν δυνάμεις που διεκδικούν στα πλαίσια της απονομής των θεσμών που έχουν ως αντικείμενο την απονομή του δικαίου που διεκδικούν για τον εαυτό τους το μονοπώλιο της ορθότητας ή το μονοπώλιο της σωστής ερμηνείας του δικαίου.

Αυτό όμως δεν είναι η περίπτωση για την οποία θα μπορούσαμε να καταδικάσουμε τη χώρα να μην έχει συνταγματικό δικαστήριο που πράγματι όχι μόνο για πολύ σοβαρή μερίδα, θα έλεγα για την πλειοψηφία των συνταγματολόγων, αλλά κυρίως και των πολιτικών αποτελεί μία πρόοδο για το ελληνικό συνταγματικό κεκτημένο, θα το έλεγα έτσι. Και γιατί αποτελεί πρόοδο; Γιατί τουλάχιστον όσοι έχουν πείρα της μέχρι σήμερα ιστορίας που έχει διαγράψει αυτή η ιδέα του διάχυτου συνταγματικού ελέγχου, θα πρέπει, τουλάχιστον, να έχουν αποκομίσει τελειωτικό και αμετάκλητο συμπέρασμα ότι ουδέποτε στην Ελλάδα έχει αποδώσει αυτός ο συγκεκριμένος τύπος συνταγματικού ελέγχου, αφού τουλάχιστον μια από τις κακές μοίρες του δικαστικού Σώματος δεν είναι τόσο το γεγονός ότι μονίμως τίθεται στο ερώτημα το εάν είναι ή όχι ανεξάρτητο, αλλά αυτό που ξεχνάμε όλοι εάν υπάρχουν δικαστές με πραγματική αυθεντία να κρίνουν, εάν υπάρχει σε μία συγκεκριμένη δικαζόμενη περίπτωση ζήτημα αντισυνταγματικότητας του νόμου.

Και βέβαια όπως είπε ο κ. Μπούγας οι περισσότερες τουλάχιστον περιπτώσεις αντισυνταγματικότητας νόμων αφορούν αιτήματα που έχουν σχέση με παροχές επιδομάτων ή μισθών, εν πάση περιπτώσει, στα πλαίσια της ιδεολογικοποίησης της κοινωνίας ως κοινωνίας εργαζομένων. Η κοινωνία βέβαια δεν είναι μόνο κοινωνία εργαζομένων, είναι κοινωνία πολιτών, πολύ δε μάλλον ο λαός που είναι όργανο και βέβαια η βάση της νομοποίησης όλων των διαδικασιών των πολιτικών και των συνταγματικών δεν αποτελείται μόνο από εργαζόμενους. Θα πρέπει λοιπόν, κάποια στιγμή και στην Ελλάδα να απαλλαγούμε από κάποια σύνδρομα τα οποία τουλάχιστον τα τελευταία 20 τριάντα χρόνια έχουν σωρευθεί και παίζουν ένα πολύ αρνητικό ρόλο στη θέαση που έχουμε για συγκεκριμένα πράγματα που είναι πολύ αυτονομία στην Ευρώπη και στον άλλο πολιτισμένο κόσμο.

Έτσι λοιπόν, για να γίνω πιο συγκεκριμένος διαφωνώ με αυτή την ιδέα η οποία ερίφθη στη συζήτηση ότι συνταγματικά δικαστήρια έχουν ήδη οι λαοί ή τα κράτη τα οποία έχουν περάσει από ναζιστικά καθεστώτα. Δεν νομίζω να υπάρχει μεγαλύτερη αναλήθεια. Κυρίως αυτό που έλεγα ότι δημιουργεί και κάποιες μεγαλύτερες σκέψεις είναι ότι κάποιο επιχείρημα διατυπώνεται σε μια τόσο κορυφαία διαδικασία και μάλιστα από νομικούς. Ο θεσμός του συνταγματικού συμβουλίου που αναφέρθηκε από την προαλήσασα συνάδελφο στη Γαλλία που βεβαίως εξακολουθεί ακόμα να έχει στο προοίμιό της ως βασική αρχή τη διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη του 1789 συνηγορεί ότι υπάρχουν και δημοκρατικές πολιτείες οι οποίες έχουν περίεξ αυτού του θεσμού όχι του διάχυτου συνταγματικού ελέγχου, έχουν οργανώσει ένα συγκεκριμένο θεσμό, όπως είναι το συνταγματικό συμβούλιο. Και εν πάση περιπτώσει, η Γερμανία είναι ο τόπος από τον οποίο τουλάχιστον τα χρόνια του 1918-1919 εξεπήδησε ένας πολύ γόνιμος συνταγματικός και πολιτικός προβληματισμός σε σχέση με τις συζητήσεις που έγιναν για την κατάρτιση του Συντάγματος της Βαϊμάρης. Δεν μπορούμε λοιπόν, να μιλάμε σε αυτήν εδώ την κορυφαία επαναλαμβανόμενη συνταγματική διαδικασία, δημοκρατική διαδικασία για τέτοιου είδους ανακρίβειες, τις οποίες εγώ προσωπικά όχι μόνο δεν συμμερίζομαι, αλλά θα έλεγα δεν απο-

τελούν και εμπόδιο για να μπορέσουμε να δούμε ποιο τολμηρά θεσμούς που μας χρειάζονται, αλλά δυστυχώς με επιχειρήματα τα οποία κατά κάποιο τρόπο έχουν μέσα τους και ένα σπέρμα αρνητισμού ή θα έλεγα και συκοφαντίας, μονίμως δημιουργούν καταστάσεις, οι οποίες δεν ανταποκρίνονται στην ωριμότητα των πολιτικών και των συνταγματικών συνθηκών που έχει φθάσει η χώρα μας. Αναφέρομαι κυρίως στο γεγονός ότι ήδη ευτυχώς μπορέσαμε να εισέλθουμε σε μία ιστορική φάση, η οποία πλέον έχει απαλλαγεί, ή τουλάχιστον θα πρέπει να έχει απαλλαγεί από τα σύνδρομα της επταετίας, αυτές δηλαδή τις συνέπειες τις πολιτικές που ζήσαμε για είκοσι-τριάντα χρόνια σε τέτοιο βαθμό που να είναι δημοκρατικό ή συνταγματικά ορθό ό,τι δεν μας θύμιζε την τυραννική επταετία.

Θεωρώ λοιπόν, ότι σε μια τέτοια διαδικασία όπου άνθρωποι που έχουν τη δημοκρατική νομιμοποίηση προσπαθούν να εισφέρουν γόνιμες ιδέες, δεν χρειάζεται να υπάρχουν τέτοια επιχειρήματα. Πολύ δε μάλλον που στη Γερμανία τουλάχιστον από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα είχε πλέον με την πένα και με τη σκέψη ενός δεν θα έλεγα συντηρητικού κοινωνιολόγου Νίκλας Νιούμαν, αναπτυχθεί αυτή η πολύ ενδιαφέρουσα θεωρία για τη νομιμοποίηση βάσει διαδικασίας. Τι σημαίνει αυτό; Έχει λοιπόν, πλέον παγιωθεί ότι ο νομιμοποιητικός παράγοντας των δικαστικών αποφάσεων δεν είναι ούτε το αληθές, ούτε το ορθό, ούτε και πολλές φορές το δίκαιο. Αυτό που είναι πράγματι νομιμοποιητικός παράγοντας όχι μόνο στις αποφάσεις του δικαστηρίου, αλλά και στις αποφάσεις του Κοινοβουλίου που το βλέπουμε πολύ συχνά είναι η ίδια διαδικασία. Γι' αυτό αυτό που έχει ανάγκη ένας λαός που βρίσκεται και οργανώνεται πολιτικά στα πλαίσια μιας ευνομούμενης πολιτείας είναι το να υπάρχουν διαδικασίες οι οποίες τηρούνται ευλαβικά, οι οποίες τηρούνται θα έλεγα τελετουργικά, γιατί η τήρηση και μόνο αυτών των διαδικασιών έχει την πολύ μεγάλη δύναμη που χρειάζεται για να είμαστε όλοι βέβαιοι ότι ζούμε σε μια δημοκρατία και κυρίως, να εμπνεδώνεται στους πολίτες αυτό το αίσθημα της ασφάλειας του δικαίου που χρειάζονται όλοι για να ζούμε ειρηνικά.

Επίσης πέρα από όλα αυτά θα ήθελα να σημειώσω και το γεγονός ότι δεν ξέρω αν θα μιλήσω σαν ιδεολόγος, δικηγόρος, αλλά θεωρώ ότι θα πρέπει μια και στις διατάξεις που αφορούν την οργάνωση της Δικαστικής Εξουσίας αναφέρονται οι συμβολαιογράφοι, αναφέρονται οι υποθηκοφύλακες, θα πρέπει τουλάχιστον ο συνταγματικός νομοθέτης να το τολμήσει και να το κάνει, να αναφερθεί σ' ένα εδάφιο ή σε μία παράγραφο ότι σε αυτή την οργάνωση της Δικαστικής Εξουσίας αξίζει να υπάρχουν και μία πρόνοια για την αποστολή και το ρόλο του δικηγόρου, του δικηγόρου, δηλαδή, ο οποίος είναι άμισθος δικαστικός λειτουργός, ο οποίος πρέπει να απολαμβάνει κατά την άσκηση των δικαιωμάτων του ελευθερίας και σεβασμού και ο οποίος πρέπει να είναι οργανωμένος στα πλαίσια των δικηγορικών συλλόγων όπως ο νόμος θα προβλέψει ή προβλέπει. Αυτό βεβαίως έχει πολύ μεγάλη σημασία γιατί όλοι τουλάχιστον όσοι ασχολούμαστε με τα σχετικά περί τη δικαιοσύνη γνωρίζουμε ότι αυτή η φιγούρα και αυτή η παρουσία που δίνει στο θεσμό και στην έννοια της δίκης την αγωνιστική της χροιά είναι η παρουσία και η λειτουργία του δικηγόρου.

Χρειάζεται, λοιπόν και καταλήγω και μια τέτοια αναφορά στη λειτουργία ακριβώς και στην αποστολή που πρέπει να έχει ο δικηγόρος μέσα στο σύστημα απονομής της δικαιοσύνης.

Σας ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Αννα Μπενάκη-Ψαρούδα): Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Τζαβάρα για τη συμβολή του και στο πρακτικό πεδίο, αλλά και στο θεωρητικό.

Δεν υπάρχει άλλος εγγεγραμμένος ομιλητής.

Θα κλείσουμε τώρα τη συνεδρίαση για την επόμενη εβδομάδα, την Τετάρτη για την τελευταία επί της ουσίας συνεδρίαση που αναφέρεται στην έβδομη και στην όγδοη ενότητα.

Κύριοι συνάδελφοι, δέχστε στο σημείο αυτό να λύσουμε τη συνεδρίαση;

ΟΛΟΙ ΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΕΣ: Μάλιστα, μάλιστα.

Με τη συναίνεση της Επιτροπής και ώρα 13.10' λύεται η συνεδρίαση για την προσεχή Τετάρτη 19 Μαρτίου 2008 και ώρα

11.00', με αντικείμενο εργασιών της Επιτροπής: επεξεργασία και εξέταση των άρθρων της έβδομης ενότητας (Ζ'): άρθρο 101 ερμηνευτική δήλωση, άρθρο 102 παράγραφος 1 εδάφιο δ,

άρθρο 103 παράγραφος 2, 3, 5, 8 άρθρο 104, άρθρο 118, παράγραφος 7 και της όγδοης (Η') ενότητας: άρθρο 101 Α, άρθρο 108 παράγραφος 1 και 2, άρθρο 111, παράγραφος 6, άρθρο 5.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ANNA ΜΠΕΝΑΚΗ - ΨΑΡΟΥΔΑ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΛΕΥΡΗΣ

